

UUSSUOMALAISTEN KULUTTAJATAIDOT

Arki ja elämä haltuun Suomessa

Pieta Alvarez

Opinnäytetyö
Tammikuu 2013

Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma
Liiketoiminta ja palvelut

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) ALVAREZ, Pieta	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 27.12.2012
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi UUSSUOMALAISTEN KULUTTAJA TAIDOT Arki ja elämä haltuun Suomessa		
Koulutusohjelma Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) ASUNTA, Jorma		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maahanmuuttajat ovat määrällisesti yhä merkittävämpi kuluttajaryhmä Suomessa. Tutkimustehtävänä oli selvittää merkittäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat maahanmuuttajien arjen hallintaan sekä kuluttajakäyttämiseen.</p> <p>Opinnäytetyössäni tutkittiin laadullisin menetelmin maahanmuuttajien kuluttajakäyttämistä kotona, rahalaitoksissa, ostoksilla, mediassa ja harrastuksissa. Tutkimus toteutettiin keväällä 2010, haastatteleamalla 6 Jyväskylässä asuvaa maahanmuuttajataustaista henkilöä.</p> <p>Tuloksista ilmeni, että maahanmuuttajat ovat jokseenkin tyytyväisiä arjen hallintaansa. Maahanmuuttajien elämän hallintaan vaikuttavia merkittäviä tekijöitä olivat mm. suhteet ydinperheessä, turvallisuus, mahdollisuus vaikuttaa omaan toimeentuloon ja mielekkään tekemisen löytäminen paitsi työhön myös vapaa-aikaan. Maahanmuuttajat olisivat potentiaalinen asiakaskohderyhmä mm. kanta-asiakasjärjestelmille, rahoituslaitoksille ja osamaksulla myyville nettiyrityksille, mutta yritykset ovat vielä huomioineet tämän asiakasryhmän heikosti. Maahanmuuttajille oli tyypillistä alkuperä-maahan jääneistä sukulaisista huolehtiminen. Tyypillistä oli myös, että maahanmuuttajat haluavat tulla toimeen omillaan paitsi taloudellisesti myös tasavertaisena aikuisena perheen ja yhteiskunnan jäsenenä.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että maahanmuuttajien potentiaalia ei ole hyödynnetty riittävästi asiakaslähtöisessä tuotesuunnittelussa tai palvelumuotoilussa. Samalla tutkimusotteella voitaisiin tulevaisuudessa selvittää, miten esim. työpaikan vakiintuminen, perheelisäys sekä muutokset kuluttajan toimintaympäristössä vaikuttavat yksilön tunteeseen arjen hallinnasta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Maahanmuuttaja, uussuomalainen, arki, kuluttaja		
Muut tiedot		

Author(s) ALVAREZ, Pieta	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 27122012
	Pages 47	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title CONSUMER SKILLS OF THE FIRST GENERATION FINNS How to cope with everyday life in Finland		
Degree Programme Degree Programme in Service Management		
Tutor(s) ASUNTA, Jorma		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Immigrants are becoming a quantitatively more important consumer group in Finland. The purpose of the study was to examine the major factors that affect immigrants' everyday life management and consumer behavior.</p> <p>In the thesis, immigrant consumer behavior at home as well as their financial institutions, shopping, media and leisure activities, were studied by qualitative methods.</p> <p>The research was carried out in spring 2010 by interviewing six people with an immigrant background living in Jyväskylä, Finland.</p> <p>The results showed that the immigrants were more or less satisfied with their everyday life management. Significant factors affecting the immigrant life management were such as relations in the nuclear family, security, opportunity to influence their own means of subsistence and the discovery of meaningful activity, not only at work but in their free time as well. The immigrants would be a potential customer target group for example in loyalty customer programs, financial institutions and online shopping, but companies have not taken this customer group into account well enough. The interviews revealed typical tasks, which include among other things, taking financial care of the relatives left in the country of origin. Furthermore it was characteristic of the immigrants that they had a great need to become not only economically self-sufficient but also equal adult members of the family and society.</p> <p>It can be concluded that the immigrants' potential has not been exploited sufficiently in the branch of customer-oriented product design or service design.</p> <p>In the future, a research with the same study sampling approach could serve to find out how job stabilization, in addition with the changes in the family relations and consumer environment affect an individual's sense of everyday management.</p>		
Keywords Immigrant, first generation Finn, everyday life, consumer		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	3
2	MAAHANMUUTTAJAT – HETEROGEENINEN RYHMÄ.....	4
2.1	Pakolaiset.....	7
2.2	Paluumuuttajat	9
2.3	Siirtolaiset eli muusta syystä maahan muuttaneet	10
2.4	Kotouttamispalvelut ja niiden kohdentuminen	11
3	SUOMALAINEN KULUTUSTOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	13
3.1	Julkinen sektori	15
3.2	Yritykset	16
3.3	Kolmas sektori	18
3.4	Alueelliset muuttajat	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
4.1	Aineiston keruu.....	21
4.2	Aineiston analyysi	22
5	ARJEN KOHTAAMISIA	23
5.1	Kotona.....	23
5.2	Kaupassa	26
5.3	Talousasioissa	28
5.4	Työssä	32
5.5	Vapaa-aikana ja harrastuksissa.....	34
6	POHDINTA	35
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET.....	43
	LIITE 1. Kyselylomake.....	43
	LIITE 2. Arjen kuluttaja kello.....	45

KUVIOT

KUVIO 1. Maahanmuuttajien määrä Suomessa 1980 – 2007.....	4
KUVIO 2. Oleskelulupahakemukset Top 10 kansalaisuudet v. 2011.....	5
KUVIO 3. Oleskelulupapäätökset hakuperusteittain vuonna 2011.....	7

1 JOHDANTO

Vuonna 2011 Suomessa asui 183 133 ulkomaan kansalaista eli heitä oli noin 3,4 prosenttia koko Suomen väestöstä. Maahanmuuttajataustaisten osuus väestöstä on huomattavasti suurempi koska Suomen kansalaisuuden saaneet eivät näy näissä luvuissa. Maahanmuuton keskittymistä Helsingin seudulle kuvaa hyvin se, että alueella asuu puolet koko maan ulkomaan kansalaisista, ulkomaalaissyntyisistä ja muunkielisestä väestöstä, eli noin 5,7 % alueen väestöstä on maahanmuuttajataustaista. (Maahanmuuton vuosikatsaus 2011.)

Maahanmuuttajia tulee kulttuuriperimältään, kieli- ja koulutustaustaltaan hyvin erilaisista oloista, mikä luo haasteita integroitumiselle, sillä maahanmuuttajien tavat eivät ole vain kantaväestöstä poikkeavia vaan myös keskenään erilaisia. Koska henkilöiden taustat ovat hyvin erilaiset, on jokaiselle sopivaa yleispätevää kotoutumissuunnitelmaa vaikea luoda.

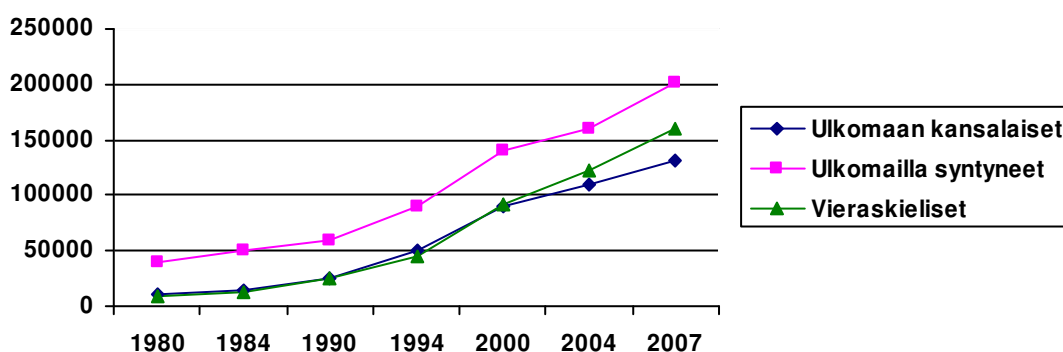
Opinnäytetyöni lähtökohtaisena tutkimusongelmana oli maahanmuuttajien asema kulutusympäristössämme. Tarkempaan tarkastelukokonaisuutena olivat heidän valmiutensa hallita arkeaan omista lähtökohdistaan ja kotouttamistoimenpiteistä saamallaan tiedoilla ja taidoilla lisättynä. Olen kyseenalaistanut termin ”maahanmuuttaja”, jos maahanmuutosta on kulunut verrattain pitkä aika ja henkilön arki ja elämä on Suomessa. Samalla halusin myös nostaa esiin sen työn, mitä jokainen maahanmuuttajataustaisia henkilöitä päivittäin avustava lähimmäinen tekee, ja kuinka tärkeää olisi hyödyntää ja tukea tätä työtä laajemmaltikin yhteiskunnassamme.

Maahanmuuttajien heterogeenisyyden vuoksi keskityn opinnäytetyössäni maahanme vapaaehtoisina siirtolaisina joko avioliiton, opiskelun tai työn vuoksi muuttaneii-

siin, Jyväseudulle asettuneisiin uussuomalaisiin. Osalla on jo Suomen kansalaisuus, toisilla se on haaveissa, ja osa ei ehkä koskaan sitä aio hankkiakaan.

2 MAAHANMUUTTAJAT – HETEROGEENINEN RYHMÄ

Ulkomaalainen on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen, kuten esimerkiksi Suomessa tilapäisesti oleskelevat turistit ja ulkomaiset opiskelijat. *Maahanmuuttajalla* tarkoitetaan henkilöä, joka asuu tilapäisesti tai pysyvästi maassa, jossa hän ei ole syntynyt, mutta johon hän on luonut merkittäviä sosiaalisia siteitä (Ihmisoikeudet. 2012.)

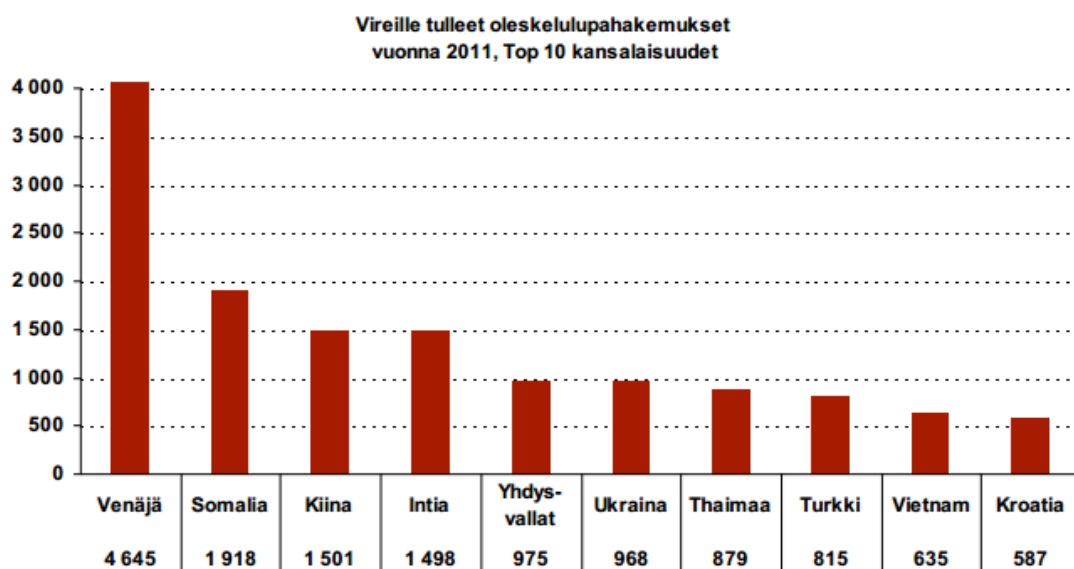
KUVIO 1. Maahanmuuttajien määrä Suomessa 1980 – 2007 (Tilastokeskus)

Erilaiset siirtolaisuuteen liittyvät tilastot tehdään Tilastokeskuksessa, työministeriössä ja ulkomaalaisvirastossa. Maahanmuuttajia saapuu Suomeen yleisimmin paluumuuttajina, pakolaisina ja turvapaikanhakijoina sekä avioliiton tai muun perhesyyn vuoksi. Lisäksi Suomeen tullaan joko oman tai perheenjäsen työpaikan perässä työvoimamuuttajina.

Tilastokeskusten ennakkotilaston mukaan tammi–syyskuun 2008 aikana ulkomailta Suomeen muutti 21 450 henkilöä, mikä on 1 600 enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana. Samaan aikaan Suomesta muutti pois 10 500 henkilöä, joten net-

tomaahanmuuttoa kertyi 10 900 henkilöä, mikä on 1 300 enemmän kuin edellisvuoden tammi-syyskuussa. (Arajärvi 2009, 8.)

Ylivoimaisesti suurin yksittäinen maahanmuuttajien ryhmä Suomessa on Venäjän kansalaiset, joita asui Suomessa vuonna 2008 lähes 27 000 henkilöä. Viron kansalaisia oli seuraavaksi eniten, noin 22 000 henkilöä. Näiden kansalaisuuksien osuuden suuruutta kuvaa se, että seuraavaksi eniten maassamme asui vuonna 2007 ruotsalaisia, 8439 henkilöä ja somaleja, 4852 henkilöä. Ulkomailla syntyneitä henkilöitä Suomessa vuonna 2007 asui 202 528 henkilöä eli 3,8 % väestöstä (Heikkilä 2008, 8.)

Kuvio 2. Oleskelulupahakemukset Top 10 kansalaisuudet v. 2011 (Tilastokeskus)

Tanskasen ja Härkösen mukaan ryhmään kuulumisen ja hyväksytyksi tuleminen ovat ihmisen perustarpeita. Omaa kieltä ja kulttuuria edustavalla ryhmällä onkin monenlaisia vaikutuksia yksilöön. Toisaalta on myönteistä, että tuntee kuuluvansa ryhmään, saavansa tukea ja pystyy käyttämään omaa äidinkieltään kommunikoinnissa ja tunteiden ilmaisussa. Häiritsevää ryhmään kuulumisessa saattaa olla ryhmän vaikutus yksilölliseen päätöksentekoon ja valintoihin. Eri etnisten ryhmien sisällä vaikuttavat myös koko tunteiden kirjo. Esimerkiksi kateus ja sen vuoksi ryhmästä pois sulkemi-

nen pelottaa. (Tanskanen & Härkönen 2004, 78.) Suomessa eri etnisten ryhmien pienuus ja hajallaan olo vaikuttavat selkeästi maahanmuuttajiin yksilöinä, ja heidän perustarpeensa ryhmään kuulumisesta ei toteudu. Kun tähän lisätään vielä moninaiset syyt maahanmuuton taustalla, ei tilanne ainakaan helpotu. Moni maahanmuuttaja kokeekin itsensä syrjäytyneeksi ja ulkopuoliseksi, vaikka ei osaa nimetä syyksi mitään tiettyä tekijää tai tapahtumaa.

Monokulttuurisessa Suomessa ajatellaan yhä, että ”maassa maan tavalla”, ja kansallisen identiteettimme perustana vertaamme itseämme muihin. Maahanmuuttajien kotouttamisen ei saisi tarkoittaa sitä, että heitä kohdellaan samoin kuin suomalaisia. Ennemminkin yhteiskuntaamme tulisi kohdistaa ”muutosvaatimus” aidon ja toimivan monikulttuurisen ilmapiirin luomiseksi. (Wilhelmsson 2004, 36.)

Wilhelmsson toteaa, että yhteiskunnan kutsuminen monikulttuuriseksi ei muuta todellisuutta, mikäli käsitettä monikulttuurisuus käytetään kulttuurien vertaamiseen. Vähemmistön aseman parantamiseksi tarvitaan ohjelmien sijaan keskustelua ja käytännön muutoksia erilaisten kollektiivisten identiteettien ja monimuotoisten toimintatapojen hyväksynnän pohjalta. (Wilhelmsson 2004, 38.)

Suomeen tullaan monista syistä, mutta mediassa esiin nostettu julkisuus nimenomaan pakolaisista ja heille kohdistetuista eduista on monesti sotkettu siihen, miten maahanmuuttajia yleensä tuetaan kotouttamistoimin. Aiemmin totesin, että suurin maahanmuuton syy on edelleenkin perhesiteet ja vasta sen jälkeen työperäinen maahanmuutto. Pienin osa maahanmuutosta tapahtuu pakolaisuuden perusteella.

	Myönteinen	Kielteinen	Yhteensä
Adoptio	31		31
Au pair	55	19	74
Elinkeinoharjoittaminen	59	44	103
Entinen Suomen kansalainen, suomalainen syntyperä	110	221	331
Erityisasiantuntija	664	2	666
Erityisasiantuntija, sininen kortti	8		8
Harjoittelija	169	6	175
Ihmiskaupan uhrin oleskelulupa	3		3
Kv. suojelua saaneen huoltaja	1	29	30
Kv. suojelua saaneen lapsi	320	196	516
Kv. suojelua saaneen muu omainen	31	582	613
Kv. suojelua saaneen puoliso	72	77	149
Muu peruste	192	111	303
Muu työnteko	359	67	426
Muun ulkomaalaisen huoltaja	5	9	14
Muun ulkomaalaisen lapsi	2 352	545	2 897
Muun ulkomaalaisen muu omainen	49	621	670
Muun ulkomaalaisen puoliso	1 517	459	1 976
Opiskelu	4 634	361	4 995
Osaratkaisua edellyttävä työnteko	2 431	842	3 273
Paluumuuttaja	400	46	446
Suomen kansalaisen huoltaja	6	1	7
Suomen kansalaisen lapsi	13	7	20
Suomen kansalaisen muu omainen	13	39	52
Suomen kansalaisen puoliso	480	101	581
Tieteellinen tutkimus	451		451
Urheilu ja valmentaminen	154	33	187
Yhteensä	14 579	4 418	18 997

Kuvio 3. Oleskelulupapäätökset hakuperusteittain vuonna 2011 (Maahanmuuttovirasto)

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan tarkemmin, mitä erilaiset maahanmuuttoon liittyvät käsitteet tarkoittavat, miten Suomeen saavutaan ja mihin kotouttamispalveluihin maahanmuuttajat ovat oikeutettuja.

2.1 Pakolaiset

Kaikki kotimaastaan paenneet eivät ole pakolaisia. Jotta ihminen määriteltäisiin pakolaiseksi, hänelle on täytynyt myöntää pakolaisen asema eli pakolaisstatus. Yhdistyneiden kansakuntien Geneven pakolaissopimuksessa vuodelta 1951 pakolainen määritellään seuraavasti:

Pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluok-

kaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, eikä voi saada suojelua omassa maassaan tai hän oleskelee kotimaansa ulkopuolella sekä mainitun pelkonsa tähden on haluton tai kykenemätön turvautumaan kotimaansa suojeluun ja tarvitsee siksi sopimuksen mukaista kansainvälistä suojelua.

Pakolainen on siis henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Pakolaisia tulee Suomeen eri tavoin: turvapaikanhakijana, kiintiöpakolaisena tai perheen yhdistämishojelman kautta. Vuoden 2006 loppuun mennessä Suomi oli vastaanottanut 27 757 pakolaista. Sen lisäksi pakolaisina tullee kansalaisuusryhmille on Suomessa syntynyt yli 5 000 lasta. (Arajärvi 2009, 13.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta maasta maahan tultuaan. Suomi on Geneven sopimuksen allekirjoittaneena velvollinen käsittelemään hänen turvapaikkahakemuksensa. Käsittely kestää joistakin viikoista jopa viiteen vuoteen, mutta yleensä päätöksen saa parissa vuodessa. Mahdollisesta kielteisestä päätöksestä voi valittaa, mutta uudesta kielteisestä päätöksestä seuraa karkotus. Saatuaan oleskeluluvan Suomeen turvapaikanhakija lasketaan pakolaiseksi. Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2008 turvapaikkahakemuksia jätettiin yhteensä 4 035 kappaletta. Turvapaikkayksikkö myönsi vuonna 2008 eri perusteilla oleskelulupia yhteensä 785 kpl (39 % kaikista ratkaisuksista). Kielteisiä päätöksiä annettiin yhteensä 1 011 henkilölle (51 % kaikista ratkaisuksista).

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on myöntänyt pakolaisen aseman jo ennen vastaanottavaan maahan saapumista. Myös kiintiöpakolaiset valitaan suomalaisten viranomaisten tekemien haastattelujen perusteella hätätapauksia lukuun ottamatta. Kiintiöpakolaiset tulevat useimmiten pakolaisleireiltä. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista kiintiöpakolaisista on iranilaisia, irakilaisia ja entisen Jugoslavian kansalaisia. Suomen pakolaiskiintiö on Punaisen Ristin mukaan jo vuosia ollut 750 ja esimerkiksi vuonna 2008 kiintiöpakolaisia vastaanotettiin Suomeen 749 henkilöä. Pakolaistilastoissa arvioidaan, että vuoden 2006 lopussa maailmassa oli noin 9,9 miljoona pakolaista, valtaosa heistä Aasiassa ja Afrikassa. Vielä

enemmän on maan sisäisiä pakolaisia eli evakoita, jotka eivät kuulu YK:n suojelun piiriin. Punainen risti kertoo, että YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n julkaiseman Global trends -vuosiraportin mukaan konfliktien ja vainon vuoksi pakolaisiksi joutuneita ihmisiä oli vuoden 2008 lopussa 42 miljoonaa. (Punainenristi.2012.)

Perheenyhdistäminen on yksi Suomeen muuton syy. Perheenyhdistämisen kautta voi oleskeluluvan Suomeen saada Suomessa jo asuvan perheenjäsenen puoliso tai alaikäinen lapsi. Mikäli Suomessa oleskeleva perheenjäsen on alaikäinen, on hänellä oikeus vanhempiinsa, jolloin perheenyhdistäminen tulee toteuttaa lapsen edun mukaisesti. (Alitolppa-Niitamo 2004.)

Pari vuotta sitten julkisuudessa esillä olleet venäläisen ja egyptiläisen isoäidin tapaukset ovat edistäneet perheenyhdistämispöytäalustuksen inhimillistämistä ja viranomais-ten harkintavallan lisäämistä tapauskohtaisesti. Näin voidaan joustaa jatkossa juuri iäkkäiden ja vaikeista humanitaarisista oloista kotoisin olevien sukulaisten mahdollisuuksissa hakea oleskelulupaa perheenyhdistämiseen vedoten.

2.2 Paluumuuttajat

Paluumuuttajaksi kutsutaan ulkosuomalaista, joka palaa Suomeen. Suomessa käsiteltä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin. Heitä ovat esimerkiksi inkerinsuomalaiset, joilla on suomalainen syntyperä. (Punainenristi.2012.) Inkeriläisiä paluumuuttajia, joiden toinen vanhempi tai molemmat isovanhemmat ovat olleet kansalaisuudeltaan suomalaisia, vastaanotetaan Suomeen enintään 3 000 vuodessa. Muuta paluumuuttoa tapahtuu lähinnä Ruotsista ja Yhdysvalloista niihin aikanaan siirtotyöläisiksi muuttaneiden eläkeläisten halutessa palata synnyinmaahansa eläkepäivikseen.

Suomesta kuitenkin muutetaan enemmän ulkomaille kuin maahan palataan takaisin eli tältä osin nettomuutos on negatiivinen. (Arajärvi 2009, 7.)

2.3 Siirtolaiset eli muusta syystä maahan muuttaneet

Vapaaehtoisesti maasta toiseen muuttavia kutsutaan *siirtolaisiksi*. Siirtolaisuus maailmassa on lisääntynyt etenkin yritysten kansainvälistymisen myötä. Liikennevälineiden kehittyttyä ja lentoliikenteen avauduttua kaikille yhteiskuntaluokasta riippumatta on myös ihmisten liikkuminen ja uusille seuduille asumaan asettuminen tullut entistä tavallisemmaksi. Näin siitäkkin huolimatta, että kehittyvistä maista tapahtuvaa siirtolaisuutta rajoitetaan etenkin USA:ssa ja EU-maissa entistä tiukemmin.

Yleisin Suomeen muuttamisen syy kautta aikain on perhesiteet, mutta työperäinen siirtolaisuus on ennusteiden mukaan yleistymässä ohi tämän perusteen (Arajärvi 2009, 13.)

Siirtolaisuus EU/ETA maista

Vuoden 2007 lopussa Suomessa asui pysyvästi noin 48 000 EU/ETA-kansalaista. Euroopan unionin kansalaiset ja heihin rinnastettavat Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaiset voivat työskennellä Suomessa kolmen kuukauden ajan ilman mitään viranomaisluodollisuuksia. Jos oleskelu kestää yli kolme kuukautta, unionin kansalaisen on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa.

Työnhakijana unionin kansalainen saa oleskella Suomessa kolmen kuukauden jälkeenkin kohtuullisen ajan rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan, jos hän edelleen hakee työtä ja jos hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet saada työtä. (Arajärvi 2009, 14.)

EU:n ulkopuolelta tulevat siirtolaiset

Ulkomaalainen, joka ei ole lähtöisin Euroopan unionin jäsenmaasta tai Pohjoismaasta, tarvitsee Suomeen muuttaakseen oleskeluluvan. Töihin tulevalle myönnetään yleensä työntekijän oleskelulupa, joskin Suomeen voi tulla töihin tietyissä tapauksissa myös muilla luvilla tai lupa voidaan myöntää ns. ”muulla perusteella”.

Työntekijän oleskelulupaprosessi on vielä tällä hetkellä kaksivaiheinen: Työ- ja elinkeinotoimisto tekee ensin osaratkaisun, jossa se tarkistaa työvoiman saatavuuden ja työvoimaehdot, minkä jälkeen Maahanmuuttovirasto tekee varsinaisen oleskeluluparatkaisun, jos osaratkaisu on myönteinen. Moniin Suomessa myönnettyihin oleskelulupiin sisältyy ainakin osittainen työnteko-oikeus. Suomessa voi siis tehdä työtä, vaikka oleskeluluvan peruste ei olisikaan työ, vaan esim. kansainvälinen suojelu, perheside tai opiskelu. Ensimmäistä oleskelulupaa haetaan tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta lähtömaasta. (Arajärvi 2009, 13.)

2.4 Kotouttamispalvelut ja niiden kohdentuminen

Integroituminen eli kotoutuminen

Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta säädettyssä laissa (1999) kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä prosessia, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan menettämättä omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kotoutumisen synonyyminä käytetään yleisesti integroitumista. Kotouttamista ovat puolestaan viranomaisten järjestämät kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet, voimavarat ja palvelut sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottaminen yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Laissa määritellään myös kotouttamispalvelut ja tilanteet, joissa maahanmuuttaja on oikeutettu kotouttamissuunnitelmaan. (Jäppinen 2007, 19 – 20.)

Akkulturaatio

Antropologiasta on periytynyt käsite akkulturaatio, jota käytetään erityisesti kulttuurien välisessä psykologiassa ja sosiaalipsykologiassa.. Nykyisin akkulturaation jaetaan kahteen pääryhmään. Toisessa mallissa akkulturaatio käsitetään yksisuuntaiseksi prosessiksi, jossa on kyse sulautumisesta valtakulttuuriin. Toisessa mallissa prosessi hahmotetaan kaksisuuntaiseksi, ja sen tuloksena voi olla monikulttuurisuus. (Liebkind ym. 2004, 46–50.)

Monikulttuurisuus

Käsite, joka ilmaantui suomalaisen maahanmuuttajakeskusteluun 1990-luvulla ja herättää paljon kriittisyyttä tutkijoiden keskuudessa. Toisaalta esitetään esimerkiksi Jääskeläinen (2004), että monikulttuurisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajat ovat integroituneet yhteiskuntaan oman kulttuurinsa säilyttäen. Wilhelmsson (2004) taas kysyy, että jos kulttuuri käsite jo pitää sisällään monimuotoisuuden, mihin tarvitaan etuliitettä moni?

Monesti julkisuudessa puhutaan kotouttamispalveluista ikään kuin kaikki maahanmuuttajat pääsisivät kiinni suomalaisen hyvinvointi yhteiskunnan palveluihin automaattisesti, kun ylittävät maamme rajan. Varsinaisesti kotouttamispalvelut on suunnattu kiintiöpakolaisille, joita aiemman esittämäni perusteella Suomen maahanmuuttajista on siis vain hyvin pieni osuus. Muille kuin pakolaisina tai turvapaikanhakijana maahan saapuneille kotouttamispalveluiden saaminen edellyttää ilmoittautumista työttömäksi työnhakijaksi ja alle 3 vuoden oleskelua Suomessa. Esimerkiksi moni maahanmuuttajanainen, joka muuttaa Suomeen avioituttuaan suomalaisen miehen kanssa jää useasti näiden palveluiden ulkopuolelle sillä usein he tekevät ensimmäisinä Suomessa viettäminään vuosinaan lapsia, eivätkä enää työmarkkinoille siirtyessään täyty kotouttamispalveluiden oleskelu pituuden ehtoa.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden houkuttelu ja sitouttaminen Suomeen ei ole Forsanderin, Raunion, Salmenhaaran ja Helanderin mukaan ollut osa maahanmuuttopoliittista strategiaa. Oleskeluluvan päättyminen tutkinnon valmistumiseen alleviivaa oletta-

muksen, että opiskelijoiden oletetaan palaavan lähtömaihinsa tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tutkinnon suorittaneita ulkomaalaisia opiskelijoita ei siis kannusteta jäämään suomalaisille työmarkkinoille siitäkin huolimatta, että maassamme on työvoimapula ja kansainvälisen aivoreservin tarve. Tutkimusten mukaan ulkomaalaisilla opiskelijoilla on kaksi päämotiivia

tulla Suomeen:

- opiskelu ja uralle hyödyllisen kokemuksen hankkiminen
- suomalainen puoliso

Ulkomaalaiset opiskelijat ovat varsin uraorientoituneita ihmisiä ja useimmat ovat jo suorittaneet korkeakouluopintoja muualla ennen Suomeen saapumista ja aikovat jatkaa opintoja myös suomalaisen tutkinnon valmistuttua. Suomessa

olevat ulkomaalaiset opiskelijat ovat täällä uraansa edistääkseen, mutta uran jälkeen painoivat eniten sosiaaliset suhteet. Sosiaalisten siteiden suuri merkitys muuttovälinnoissa tukee strategiaa, jossa Suomeen pyritäisiin houkuttelemaan tulevaisuuden huippuosaajia jo opiskeluvaiheessa. (Forsander ym. 2004, 38 - 39)

Työperäisen maahanmuuton tarpeisiin on suurimmissa kaupungeissa tarjolla maahanmuutossa kokonaisvaltaisesti palvelevia yrityksiä. Näiden yritysten palvelupaketit on lähinnä suunnattu yrityksille, jotka aktiivisesti tuovat maahanme osaajia eri aloilta työskentelemään joko määräaikaaisesti tai toistaiseksi yrityksen palveluksessa.

3 SUOMALAINEN KULUTUSTOIMINTAYMPÄRISTÖ

Suomalaisen kuluttajan toimintaympäristö on monelle maahanmuuttajalle täysin toisenlainen kokemus kuin mihin he ovat kotimaassaan tottuneet. Yleiset toimintaympäristön muutokset koskevat myös meitä suomalaisia, mutta maahanmuuttaja-taustainen kuluttaja kokee nämä muutokset vielä paljon rajumpina. Hänellä ei mahdollisesti ole aiempaa kokemusta vastuullisesta kuluttamisesta tai yleensä normeista,

joita kuluttajan tulisi yhteiskunnassamme noudattaa. Hänen tulee arvioida vanhoja toimintatapojaan uudelleen suhteessa oppimiinsa tietoihin uuden asuinmaan tavoista.

Suomalaisen kulutustoimintaympäristön toimintaa säätelee pitkälle yhteinen EU-politiikka. Silti kuluttajamarkkinat toimivat EU-sisämarkkinoista huolimatta edelleen pääosin kansallisten rajojen mukaisesti. Yksi kuluttajapolitiikan merkittävimmistä tekijöistä on ilmastonmuutoksen torjuminen, mikä edellyttää kasvihuonepäästöjen merkittävää vähentämistä liikenteessä, asumisessa ja maataloudessa. Eettisestä ja ekologisesta kuluttamisesta on tullut hyvinvointimme säilymisen perusedellytyksiä. Kotitalouksissa suurimmat säästöt luonnonvarojen suhteen voidaan tehdä siellä missä eniten kuormitamme ympäristöämme; asumisessa, liikkumisessa ja ruokailussa. Markkinoiden kansainvälistyminen, taloudelliset riskit, tietoyhteiskunnan kehitys, julkisten palveluiden laatu sekä ympäristö-, turvallisuus- ja eettiset kysymykset ovat merkittävimmät suomalaisessa toimintaympäristössä toimivan kuluttajan hyvinvointiin vaikuttavat muutostekijät. (Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007.)

Samalla, kun hyödykkeiden määrä sekä kasvaa että monipuolistuu, myös kulutusraenne muuttuu. Suurten ikäluokkien myötä väestömme ikääntyy ja maassa muuton suunta maaseudulta kasvukeskuksiin jatkuu. Toimintaympäristömme muuttuu monikulttuurisemmaksi kasvavan maahanmuuton seurauksena. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota palveluiden saatavuuteen sekä varmistaa erilaisten kuluttajien hyvinvointi. (Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007.)

Toimiva kuluttajapolitiikka edellyttää viranomaisten, elinkeinoelämän sekä kuluttaja- ja kansalaisjärjestöjen aktiivista yhteistyötä. (Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007.)

3.1 Julkinen sektori

Valtioneuvoston kuluttajapoliittisessa ohjelmassa vuosille 2008 – 2011 todetaan, että kuluttajapolitiikasta Suomessa vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Sen yhteydessä toimivat kuluttaja-asioiden, taloudenhallinnan sekä tuoteturvallisuus-asioiden neuvottelukunnat. Kuluttajahallintoon kuuluvat Kuluttajavirasto, Kuluttajatutkimuskeskus ja oikeusministeriön hallinnoima kuluttajariitalautakunta. Kuluttajapoliittisilla toimenpiteillä ja niiden suunnittelulla on tarkoitus turvata kaikille toimintaympäristömme kuluttajille riittävä tietopohja ja osaaminen toimia kehittyvillä markkinoilla sekä vaikuttaa kuluttajina yhteiskunnassa. Erityistä huomiota pitää kiinnittää heikoimmassa asemassa oleviin kuluttajiin, joita lasten ja nuorten lisäksi katsotaan olevan ikääntyvä sekä maahanmuuttaja väestö. (Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007.)

Myös julkisen sektorin palvelut ovat sähköistyneet ja siirtyneet verkkoon mikä on lisännyt riippuvuutta tieto- ja viestintäteknologiasta eri toimialoilla. Vaikka tieto- ja viestintäteknikalla onkin tarkoitus helpottaa kuluttajien arkea palvelujen tavoitettavuudella ja asiointiajasta riippumattomuudella, voi heillä olla vaikeuksia sopeutua yhä teknistyvämpään toimintaympäristöön. Lasten ja nuorten kohdalla kyse on lähinnä turvallisuudesta ja palvelun oikeudellisista näkökulmista, kun taas ikäihmisten on vaikea pärjätä yhä teknistyvempien palvelujen parissa omatoimisesti ja vastaavasti maahanmuuttajille tuottavat vaikeuksia paitsi omalle kulttuurille vieras persoonan asiointi sekä vielä haasteellisempina kielivaikeudet ja sitä kautta kuluttajan oikeuksien hämärtyminen. Sivustojen tarjoaminen englanniksi auttaa toki paremmin koulutettuja maahanmuuttajia, mutta suurimmalle osalle maahanmuuttajistamme myös englanti on vieras ja huonosti hallittu kieli. Ekholm ja Salokangas huomauttavat, että vaikka jonkun puhuma suomenkieli kuulostaa ymmärrettävältä, se ei välttämättä tarkoita luetun ja kirjoitetun tekstin hallintaa. Moni maahanmuuttaja on äidinkielelläänkin luku- ja kirjoitustaidoton. Tutkimusten mukaan informaatiota tuo-

tetaan maahanmuuttajille tarpeeksi eri muodoissaan, mutta aina se ei tavoita kohderyhmäänsä. Tiedottamisessa tulisikin huomioida kohderyhmän kielen ja

kulttuurin lisäksi yksilölliset resurssit hankkia tietoa tai käsitellä sitä. Tarkoitukselmukaisinta olisi tarjota palvelua selko suomeksi, mikä myös osaltaan edistäisi integroitumista. (Ekholm & Salokangas 2008, 25; Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005.)

Poliittiset järjestöt ovat vasta 2000-luvulle tultaessa aktivoituneet maahanmuuttajataustaisen jäsenistön hankinnasta. Hyvänä esimerkkinä aktiivisesta maahanmuuttajatoiminnasta on Vihreiden Naisten keväällä 2010 järjestämä maan kattava seminaarisarja Menestyvät maahanmuuttajanaiset, jossa kussakin kaupungissa luennoivat paikalliset maahanmuuttajataustaiset naiset kertoen oman tarinansa onnistuneesta integroitumisesta yhteiskuntaamme. Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa maahanmuuttaja ehdokkaat nostivat puolueidensa saamia äänimääriä ja tarjolla olikin ennätysmäärä uussuomalaisia ehdokkaita n. 464 henkilöä. Jyväskylässä saimme myös ensimmäiset maahanmuuttajataustaiset valtuutetut Paul Abbeyn ja Tony Melvillen valtuustoomme.

Ammattiliittoihin järjestäytyminenkään ei ole ollut maahanmuuttajien keskuudessa tavallista ja järjestäytymisprosentti onkin huomattavasti kantaväestöä alhaisempi. Syitä tähän lienevät paitsi maahanmuuttajien korkeampi työttömyys aste myös lähtömaan kulttuurissa vallalla oleva ammattiliittojen hyvinkin poikkeava yhteiskunnallinen rooli. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005.)

3.2 Yritykset

Globalisaation ja muuttoliikkeen myötä erityisesti palvelumarkkinoilla on tapahtunut markkinoiden yhdentymistä, mikä on johtanut palvelutarjonnan monipuolistumiseen. Uusien toimijoiden ja tuotteiden tulo markkinoille korostaa tarvetta kuluttajien

luottamuksen ja yritysten osaamisen sekä kilpailukyvyn vahvistamiseen. Yrittäjien neuvonnan merkitys on tärkeää myös vastuullisen kaupan periaatteiden toteuttamiseksi.

Yritykset, jotka panostavat kuluttajalaatuun, menestyvät paremmin. Kuluttajanäkökulma tulee nähdä keinona parantaa asiakaspalvelua. Kuluttajakaupan säännökset auttavat saamaan asiakaspalveluprosessia sujuvammaksi ja minimoimaan taloudellisia riskejä. (Kuluttajapolitiittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007.) Eettisten kysymysten esiinnousu ohjaa yritysten toimintaa myös laajemmin katsottuna. Aiemman hinta- ja laatutietoisuuden lisäksi on syntynyt eettinen kuluttajatietoisuus tuotannon periaatteista. Keskustelu yritysten sosiaalisesta vastuusta lähti liikkeelle ympäristöky-symyksistä ja kestävästä kehityksestä, mutta nykyisin eettiseen toimintaan katsotaan sisältyvän myös inhimillisten ja oikeudenmukaisten työehtojen noudattaminen tuotannossa koskien esimerkiksi työturvallisuutta, ihmisoikeuksia, lapsityövoimaa, järjestäytymisvapautta, reilun kaupan pelisääntöjä sekä tasa-arvokysymyksiä. (Forsander ym. 2004, 50.)

Kuten Jääskeläinen kertoi elinkeinoelämän ennustaneen, suomalaisessa elinkeinoelämässä on jo nyt työvoimapula suurten ikäluokkien alettua siirtyä eläkkeelle. Tätä pulaa täyttämään Suomen on tuotava työvoimaa ulkomailta ja työntekijöiden mukana maahan muuttavat myös heidän lapsensa. (Jääskeläinen 2004, 109.)

Innovaatiopyrkimysten seurauksena yrityksissä on alettu kehittää kansainvälistä henkilöstön rekrytointia, monikulttuurisuuskäytäntöjä sekä sosiaalisen toiminnan tilinpäätöksiä. (Forsander ym. 2004, 49.) Siirtolaisuus ja etenkin työperäinen maahanmuutto onkin mahdollistanut täysin uudenlaisten palveluyritysten tulon markkinoille. Yrityksille on nykyisin tarjolla kokonaisvaltaisia kotouttamis- palveluja työperäiseen muuttoon liittyvien asioiden hoitamiseksi kustannustehokkaasti, sujuvasti ja onnistuneesti. Koska jokaisella yrityksellä ja muuttajalla perheineen on uuteen maahan kotoutumisen suhteen omanlaisensa tarpeet, nämä maahanmuuttoon erikoistuneet

yrietykset tarjoavat erilaisia palvelukokonaisuuksia asiakaslähtöisesti. Asettuminen uuteen maahan ja kuluttajatoimintaympäristöön helpottuu, kun uuteen maahan saapuvan ulkomaalaisen työntekijän viranomaisasiat hoidetaan, löydetään tarkoitukseen mukainen asunto, selvitetään myös puolison mahdollisuudet työllistymiseen, opiskeluun, kielitaidon kehittämiseen, harrastamiseen tai vaikkapa vapaaehtoistyöhön. Maahanmuuttopalvelu yritykset avustavat tarvittaessa lasten hoidon ja koulunkäynnin osalta sekä perehdyttävät arkielämän isoihin ja pieniin asioihin sekä kansallisiin erikoisuuksiin. Maahanmuuton ammattilaisen vastatessa kysymyksiin ja auttaessa muuttajaa selviytymään arkeen liittyvistä asioista, työntajajaorganisaatio pääsee helpommalla ja vahvistaa samalla positiivista ja vastuullista imagoaan työntajajana sekä tarjoaa toiminta kaupungistaan vastaanottavan ja tervetulevaksi toivottavan yhteisön mielikuvan.

3.3 Kolmas sektori

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan suomalaisessa yhteiskunnassa pääasiassa järjestöjä ja säätiöitä sekä uustosustoimintaa. Kyseessä on toiminta, joka on yksityistä, ei voittoa tavoittelevaa, itsehallinnollista ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Yhteistä koko Euroopassa on se, että kolmannen sektorin merkitys ja toimintavolyymi on 90-luvulla kasvanut sekä palkkatyön että vapaaehtoistyön tuottajana sekä yhteiskunnallisena toimijana. Yrityskentän ja kolmannen sektorin suhteesta on keskusteltu varsin vähän.

Kolmas sektori on Suomessa tuottanut palveluja erityisesti siellä missä perinteinen yritystoiminta ei ole ollut kannattavaa esim. erityisosaamista vaativissa vammaispalveluissa ja yhä enenevässä määrin maahanmuuttajien kulttuurikeskusten ylläpitäjinä. Julkisia palveluja tuotetaan yhtä laajemmin yksityisten organisaatioiden toimesta. Tämä kehitys näyttää jatkuvan lähitulevaisuudessa. Jyväskylässä toimivan monikulttuurikeskus Glorian tavoitteena on luoda avoin, vuorovaikutuksellinen foorumi, jossa eri maista tulleet ihmiset sekä valtaväestö voivat tutustua toisiinsa. Keskus välittää tietoa eri kulttuureista jyväskyläläisille, samoin kuin suomalaisesta yhteiskunnasta

maahanmuuttajille. Gloria toimii rasismia ja ennakkoluuloja vastaan. (Monikulttuuri-keskus Gloria.)

Tulevaisuudenkuvana näyttää tutkimusten mukaan (esim. Helander 1999.) olevan sekä yritystoiminnan että kolmannen sektorin merkityksen kasvu palvelujen tuottajina. Keskustelu sosiaalisesta pääomasta sekä sosiaalisten yritysten ja hyvinvointiklustrien kehittäminen voivat toimia siltana kolmannen sektorin ja yritysten yhteistyön ja vuoropuhelun välillä. (Kolmassektori.)

3.4 Alueelliset muuttajat

Suomessa maahanmuuttaja asutus on varsin keskittynyt Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Kulttuurierojen tuomat ongelmat voivat helposti kärjistyä alueella, jolla on paljon monikulttuurista asutusta, koska maahanmuuttajien on helpompi pitäytyä sosiaalisesta kanssakäymisestä kantaväestön kanssa, kun riittävän ystäväpiirin voi kerätä oman tai muiden maiden kansalaisista. Pääkaupunkiseudulla toimii myös erilaisia yhdistyksiä kuten American Women's Club ja British Women's Association, jotka järjestävät jäsenilleen viikoittaisia aktiviteetteja kulttuurin, kodin- ja lastenhoidon, hyväntekeväisyyden ja mukavan yhdessä tekemisen puitteissa.

Olen havainnut myös Jyväskylän seudulla, että useat maahanmuuttajataustaiset henkilöt ystävystyvät helpommin toisten maahanmuuttajien kanssa sillä esim. kotouttamis- ja kielikursseilla ollaan tekemisissä muiden samassa lähtökohdassa Suomessa asumisen kanssa olevien maahanmuuttajien kanssa ja usein ainoastaan opettaja on suomalainen. Monesti suomenkielen opettajasta tulee maahanmuuttajille lähes ystävä ja mahdollisesti ainoa kantaväestöön kuuluva tuttava, mikäli perheeseen ei kuulu suomalaista avo- tai aviopuolisoa, jonka kautta pääsee tutustumaan hiljaisiin suomalaisiin. Abu-Hannan mielestä suomalainen yhteiskunta on muuttunut. Se sallii siirtolaisten suhteen sellaista henkistä väkivaltaa, jota se ei missään nimessä sallisi

naisten, ruotsinkielisten, juutalaisten, vammaisten tai seksuaalivähemmistöjen suhteen. Suomessa rasismista on tullut älyllistä osallistumista demokraattiseen yhteiskuntaan. (Abu-Hanna. 2012.)

Lähtökohtaisesti integroituminen yhteiskuntaamme onkin tehokkaampaa alueilla, joilla maahanmuuttajia on suhteellisen vähän ja missä heidät otetaan luontevasti mukaan sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhteiseen tekemiseen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kvalitatiivista tutkimusta suunniteltaessa on tärkeää, että tutkija perehtyy tutkittavaan aiheeseen huolellisesti, jotta haastattelurungon tekeminen yleensä olisi mahdollista. Olen Solatien kanssa samaa mieltä siitä, että mitä lähemmin tutkittava aihealue liittyy tutkijan omiin harrastuksiin tai päivittäiseen elämään sitä helpompi aiheeseen on päästä sisään. Monikulttuurinen avioliittoni, ystäväpiirini ja omakohtainen siirtolaisuus kokemukseni olivat luontainen tietopohja haastattelurungon tekemiseksi. (Solatie 1997, 36.)

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina keväällä 2010. Haastattelut tehtiin pääsääntöisesti suomeksi, yksi haastateltavista toivoi käytettävän äidinkieltään espanjaa. Toisen kotikieleni ollessa espanja emme tarvinneet tulkkaus palvelua tähänkään haastatteluun. Lainaukset kyseisestä haastattelusta olen kääntänyt itse suoraan espanjasta suomeksi. Teemahaastatteluun päädyin, koska tarkoitus oli selvittää pitkällisiä prosesseja henkilöiden kohdalla sekä elämäntarinoiden vaikutuksesta henkilökohtaisen kuluttajakokemuksen nykytilanteeseen.

Kuten Solatie toteaa, kvalitatiivisissa tutkimuksissa haastateltavien määrä on useimmiten pieni ja siksi on erittäin tärkeää, että haastateltavat kuuluvat tarkasti kohderyhmään. Solatie kehottaa useimmiten käyttämään haastateltavien rekrytointiin erillistä rekrytointilomaketta, mutta tällä kertaa haastateltavat valikoituivat lähinnä en-

nestään tuntemieni maahanmuuttajien keskuudesta, joten tiesin valintakriteereideni täyttyvän. (Solatie 1997, 34.) Ensimmäisenä kriteerinäni halusin tutkimuksessani keskittyä nimenomaan siihen miten vapaaehtoisesti maahamme muuttaneet henkilöt integroituvat yhteiskuntaamme ja saavuttavat arjen hallinnan, mistä syystä karsin pakolaiset ja turvapaikan hakijat ensimmäisenä listoiltani. Toisena tärkeänä kriteerinä pidin sitä, että haastateltavissa on eri syistä siirtolaisiksi päätyneitä henkilöitä ja kolmanneksi välttääkseni sukupuoli tekijöiden vaikutuksen, halusin mukaan sekä naisia että miehiä.

Haastattelut käytiin kahden kesken ja ne nauhoitettiin haastateltavien luvalla ja tallennettiin sittemmin USB- muistitikulle. Haastateltavia oli yhteensä 6, joista 4 naisia ja 2 miehiä. Tekstissä haastateltavien lainauksiin viitataan seuraavin merkinnöin:

N26Meksiko = Nainen, ikä 26 vuotta, kotimaa Meksiko

N29Meksiko = Nainen, ikä 29 vuotta, kotimaa Meksiko

N36Thaimaa = Nainen, ikä 36 vuotta, kotimaa Thaimaa

N45Ecuador = Nainen, ikä 45 vuotta, kotimaa Ecuador

M31Italia = Mies, ikä 31 vuotta, kotimaa Italia

M37Meksiko = Mies, ikä 37 vuotta, kotimaa Meksiko

4.1 Aineiston keruu

Haastattelua varten laadin kysymyslomakkeen (Liite 1), jonka pohjalta teema haastattelut toteutettiin. Koska suora kyseleminen ei aina paljasta ihmisen todellisia tunteita, laadin kysymyslomakkeen lisäksi projektiiviseen tekniikkaan perustuvan Arjen kuluttaja kellon, johon haastateltavat itse merkitsivät edellisen päivän tapahtumat mahdollisimman tarkasti annettujen kuluttajakäyttäytymisen osa-alueiden pohjalta (Liite 2). Solatien mukaan projektiivisuudella on tarkoitus välttää kommunikoinnin esteet sekä alitajuiset asenteet ja tunteet. Haastateltava voi tiedostamattaan tai haluttomuuttaan tehdä tunnustuksia, pyrkiä luomaan tietyn vaikutelman ja vastata totuuden vastaisesti. Ei se, mitä sanomme vaan se, mitä teemme, osoittaa, millaisia

ihmisiä olemme. (Solatie 1997, 55.) Tarkoituksena oli selvittää, mitä ja miten haastattelut käyttäytyvät ja mitä he tuntevat suhteessa kuluttajapalveluihin normaalin arkipäivän kuluessa.

Haastattelut toteutettiin kahdenkeskisinä kahvipöytäkeskusteluina. Haastattelut nauhoitettiin editoimatta sanelulaitteelle. Myöhemmin tallensin äänitteet digitaaliselle muistille ja kirjoitin pääkohdat kyselylomakkeelle.

4.2 Aineiston analyysi

Siirtäessäni haastatteluja nauhoitteista kirjalliseen muotoon koin samalla passiivisesti analysoivani aineiston sisältöä. Keskustelujemme ilmapiiri ja tunnetilat palautuivat mieleeni ja minun oli helppo hahmottaa mitkä aihepiirit kussakin tapaamisessa olivat haastatellulle tärkeitä.

Aktiivinen analysointi tapahtui, kun luin kaikki haastattelut rinnatusten ja pystyin muodostamaan selkeän kuvan siitä miten haastatellun tausta ja nykytilanne vaikuttivat heidän kokemuksiinsa arjesta ja sen elämisestä tänä päivänä suomalaisessa toimintaympäristössä.

Analysointia tapahtui myös itse opinnäytetyön kirjoitusprosessin aikana, ehkäpä kaikkein eniten juuri silloin. Lopulta oli vaikea karsia pois mitään näistä haastateltavien arvokkaista ja tärkeistä ajatuksista ja kokemuksista. Oli myös jännittävää huomata, kuinka omat käsitykseni yhteiskuntamme valmiudesta monikulttuurisuuteen ja suvaitsevaisuuteen joko vahvistuivat tai yllättäen menettivät täydellisesti totuuspohjansa.

Aineistoa analysoidessani tein myös merkittäviä muutoksia opinnäytetyöni rakenteeseen lähinnä sisällön osalta. Haastatteluihin laatimani kyselykaavakkeen kaikki osat

eivät tuntuneet enää olennaisilta eikä kyselylomakkeen rakenne enää orgaanisesti määritellyt opinnäytetyön rakennetta.

5 ARJEN KOHTAAMISIA

Suomalainen kulutusympäristö on haastava maahanmuuttajalle paitsi kielellisesti myös vuodenaikojen vaihtelujen sekä useiden kulttuuritekijöiden vuoksi. Tässä kapaleessa haastateltavat kertovat omin sanoin millaista on ollut oppia toimimaan meille vallan arkisissa tilanteissa yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla kuitenkin täysin luopumatta omasta kulttuuriperimästään.

5.1 Kotona

Kysymykseen, missä tunnet kotisi olevan, oli monen maahanmuuttajan vaikea vastata yksiselitteisesti. Kotiin suhtaudutaan kovin tunnepitoisesti ja pitkät ihmissuhteet tuntuvat olevan tärkeämmät tekijät kuin itse fyysinen ympäristö. Toisaalta koti mielletään myös vahvasti sidotuksi kulttuuriperimään ja kansalliseen identiteettiin. Myös Jääskeläinen on havainnut tämän kahden kulttuurin välillä elävien lapsien kautta, joista suurin osa omaksuu helposti sekä suomalaisen että lähtömaan kulttuurin. Kotona puhutaan ja luetaan kirjoja toisella äidin kielellä sekä seurataan lähtömaan TV:tä, mutta kodin ulkopuolella ollaan suomalaisia. Täten toteutuu idea monikulttuurisesta yhteiskunnasta ja maahanmuuttajien integroitumisesta yhteiskuntaan oman kulttuurinsa säilyttäen. (Jääskeläinen 2004, 106)

Luonnollisesti myös Suomessa asumisaika vaikuttaa kotiutumiseen. Mitä pidempään on ehtinyt tutustua uuteen toimintaympäristöön ja luoda pysyviä siteitä sitä helpompi on myöntää oma kotoutuminen. Kuitenkin, pitkänkin Suomessa asumisen jälkeen, maahanmuuttajat tuntevat voimakasta halua palata entiseen kotimaahansa sitten kun nykyinen elämänvaihe, esim. lasten kasvattaminen on saatettu päätökseen. Elämää eletään ja sitä siedetään paremmin ikään kuin projekteina.

Ainoastaan yksi haastatelluista koki, että koti on Suomessa, vaikka myönsikin omavansa nostalgisia tunnesiteitä kotimaahansa.

Koti on siellä missä perhe on. Välillä tuntuu, että edelliseen asuinmaahan jäi koti. Meksikoon on joskus ikävä, mutta kodilta se ei tunnu. Sukulaisia on ikävä, mutta ydin perhe on se joka luo kodin. (M37Meksiko)

Välillä tuntuu, että Suomessa ja välillä tulee sellainen kaipuu, että tuntuu, että se on Ecuadorissa. Niin kauan kuin Ecuadorissa on vanhemmat ja sisarukset niin siellä tuntuu olevan koti. (N45Ecuador)

(Minulla on...) Kaksi kotia, Meksikon lapsuuden koti, missä on kaikki muistot lapsuudesta ja nuoruudesta, isä ja äiti. Se on kotimaa, turvapaikka, minne voi aina mennä. Sitten on koti Suomessa, minkä olen itse rakentanut ja missä on nykyinen elämäni sekä tulevaisuuteni. Pelkään tosi paljon, että menetän yhteyden sisaruksiini ja heidän lapsiinsa kun asun ulkomailla, ja sitä, että omat lapseni tai lapsenlapseni eivät puhu espanjaa ja eivät muodosta yhteyttä sukuun Meksikossa. Toivon, että lapset säilyttävät myös meksikolaisen identiteettinsä. (N29Meksiko)

En haluaisi ajatella, että Italiassa, mutta vielä en usko, että asuisin koko elämäni Suomessakaan. Molemmissa maissa on koti. (M32Italia)

Thaimaa, sinne on aina ikävä. Kun lapsi on aikuinen ja hänellä on oma perhe, niin haluan muuttaa eläkkeelle Thaimaahan. (N37Thaimaa)

Suomi, vaikka aina lapsuudenkoti on Meksikossa, mutta Suomeen tullessa tuntuu aina siltä, että saapuu kotiin. (N26Meksiko)

Kotona vietettyä aikaa tarkasteltiin paitsi tunnetasolla myös eri kotiaskareiden, harrastusten ja kansalaistaitojen kautta. Eettinen ja ekologinen toiminta kotona suomalaisten normien mukaan on monesta haasteellista ainakin alussa.

Säästän vettä kun en paljon pese autoa. Meksikossa ei kierrätetä, Kaliforniassa kierrätettiin ja siellä jo opin paperin, metallin ja lasin kierrätyksen. Siellä biojäte murskattiin lavuaariin viemäriaukon leikkurilla.

Suomessa olen oppinut biojätteen kierrätyksen lähinnä vaimon ja lasten opastuksella. (M36Meksiko)

Minun oli vaikea tottua kierrätykseen sillä se ei ole kotimaassani tapana. Kouluissa sitä toki yritetään opettaa, mutta kotona ei toteudu. Olen opiskellut paljon maan tapoja ja siten oppinut pikkuhiljaa mm. kierrättämään. Myöskään Skotlannissa ei kierrätetty. Mielestäni kierrätys on erittäin hyvä asia ja siten saadaan esim. biojätteestä multa. (N29Meksiko)

Minä haluaisin pestä vaatteita käsin, mutta tällä on harvoja taloja missä vielä löytyy pyykinpesuallas. Pesukoneella pestynä vaatteet tulevat koviksi ja siksi haluaisin pestä osan vaatteista käsin. (N26Meksiko)

(Meillä on) vihreän energian sähkösopimus. Lajittelemme vain paperin. Minusta olisi hyvä, jos voisimme kierrättää enempi kuin nyt, mutta joskus on helpompi vain laittaa kaikki samaan. Italiassa ei ole kierrätys kulttuuria ainakaan minun kotikaupungissani vielä. Silti minä tekisin sen mielelläni, mutta tarvitsen siihen tukea. (M32Italia)

Haastateltavat kaikki totesivat, että suomalaisiin on vaikea tutustua ja tuntuu oudolta, kun seinänaapuritkaan eivät tunne toisiaan ja harvat naapureista edes tervehtivät kohdattaessa. Maahanmuuttajille on kuitenkin erittäin tärkeää kotona viihtymisen suhteen miten naapureiden kanssa tulee toimeen. Maahanmuuttajat eivät kuitenkaan koe, että naapureiden käytös johtuisi varsinaisesti heidän etnisestä taustastaan vaan pikemminkin meidän tavoistamme toimia. Silti se vaikuttaa negatiivisesti heidän viihtymiseensä kotonaan.

Tunnen, lähinnä suomalaisia, joitakin ulkomaalaisia. Sosiaalinen elämä on pikkuhiljaa rakentunut ja verkostoitunut. Naapurit eivät vaikuta omaan kotoutumiseen koska Suomessa on epätavallista, että tunnetaan hyvin naapurit. En kaipaa naapureiden parempaa tuntemista, mutta kuitenkin olisi helpompaa, jos tietäisi, että lähellä on apua. Muuten verkostoituminen ja ystävät ovat tärkeitä. Perheen kaukana asuminen vaikuttaa siten, että minun tarvitsee täyttää siitä jäävää tyhjiötä jollakin. Jos perheessä ei ole siskoja tai veljiä niin ystäviä voi kuitenkin aina saada ja pyytää heiltä apua, jos tarvitsee. Minä teen kaiken niin, että minulla on iso verkosto, jolla korvaan perheen puutetta. (N29Meksiko)

Olemme juuri muuttaneet uuteen asuntoon enkä tunne juuri ketään. Seinänaapuria olen tervehtinyt pari kertaa. Tuntuu pahalta, kun ei tervehditä, sillä kotimaassani opetetaan, että kaikkia tervehditään, tunsit tai ei. Aiemmassa asunnossa asuin 21 vuotta ja siellä naapurit tulivat muuttaessamme soittamaan ovikelloa ja tutustumaan. Nyt nämä naapurit ovat jo muuttaneet pois, mutta olemme edelleen jonkin verran yhteydessä. Kesällä tuntui pahalta, kun mieheni oli ulkomailla ja kuulin avoimesta ikkunasta miten pihalla puhuttiin, että olen ulkomaalainen yksinhuoltajanainen. (N45Ecuador)

Naapurini ovat iäkkäitä ja puhuvat paljon. He kysyvät aina kuulumisiani. Jotkut katsovat minua pahasti, mutta en anna sen vaikuttaa minuun. Minusta on mukavaa, kun talossamme asuu vanhuksia tunnen oloni kohtisammaksi ja viihtyisämmäksi. (N26Meksiko)

Kyllä (tunnen naapurini), he ovat mykkiä. Joku on hieman puhunut. Olen enimmäkseen sisällä niin, että ei oikeastaan vaikuta. Jos he tuntisivat minut paremmin, niin voisi olla mukavampaa, kun voitaisiin enempi keskustella ja tehdä asioita yhdessä. Olisi hyvä, jos voisi kohdatessa jutella tai vaikka vaan mennä juttelemaan eikä vain vahingossa nähdä roskiksella. (M36Meksiko)

Vain tervehdimme pyykkihuoneessa tai ulos mennessä. Mummo kyttää ja kyselee missä kohden meillä on wc. Hän valittaa, että hän kuulee, kun meillä vedetään wc. Ei johdu ulkomaalaisuudesta vaan mummon vanhuudesta. (N37Thaimaa)

En usko, että (naapurien) paremmin tunteminen vaikuttaisi viihtymiseeni. Voisi olla hyvä tervehtiä, mutta voi olla, että ollaan niin erilaisia ihmisiä, että ei aina ole pakko jutella, tervehtiminen riittäisi. (M32Italia)

5.2 Kaupassa

Useimmilla haastattelemistani maahanmuuttajista ei ole henkilökohtaisessa käytössä autoa ja se lienee osittain syynä päivittäistavaroiden ostamiseen pääsääntöisesti lähikaupasta. Toisena syynä tähän on myös kotimaassa opittu tapa ostaa kerralla vain päivittäin tarvittavat ostokset lähimmästä myymälästä. Moni myös kaipaasi erikoismyymälöitä suurien automarkettien sijaan. Erikoismyymälät koetaan palvelultaan ja laadultaan paremmiksi.

Kanta-asiakas kortit eivät juuri ohjaa uussuomalaisten ostoskäyttäytymistä vaan niitä käytetään, jos kyseisen ketjun kauppa on muutoin itselle sopiva. Lähes poikkeuksetta kanta-asiakaskorttien säännöt on koettu hankaliksi etenkin S-etukortin osalta, jonka asiakasomistajuus maksu ei ole avautunut uussuomalaisille ensimmäisellä kerralla ja yksi on jopa lopettanut asiakkuuden kortin maksullisuuden selvittyä hänelle. Kysyttäessä, mitä hyödykkeitä Suomesta puuttuu, ainoa useammin toistuva vastaus on maissijauho sekä jotkin mausteet. Joku haluaisi myös aurinkoa läpi vuoden, koska se on ainoa mitä Suomessa ei saa.

Suomessa asumisen alussa monia on kaupassa asioimisessa ihmetyttänyt se, että ostoskärryihin tarvitsee poletin. Se on kuitenkin koettu hyvänä asiana sillä siten kärryt pysyvät siisteinä ja järjestyksessä. Toinen ihmetystä aiheuttanut asia on ollut heidelmiä ja kasvien itsepalvelu punnitus. Jokainen haastateltavista ajattelee, että heidän kotimaassaan olisi varsin tavallista, että punnittaisiin vain osa ostoksista ja lisättäisiin punnituksen jälkeen enemmän tuotteita pussiin. Aluksi on ollut myös hankala tunnistaa uuden kotimaan kasviksia. Eräs haastatelluista oli oppinut kotouttamiskurssilla leipomaan raparperiä ja halusi laittaa sitä kotona miehelleen. Hän ostikin kaupasta vahingossa varsiselleriä ja piirakka ei ollut lainkaan niin herkullista kuin kurssilla.

Oli S-etukortti, mutta emme käytä sitä enää sillä saimme laskun kanta-asiakkuus maksusta 100€, koska emme olleet käyttäneet korttia tarpeeksi kerryttämään asiakasomistajuutta. Emme ikinä saaneet bonusta ja tämä lasku oli sitten viimeinen tippa. (N29Meksiko)

Minulle suositeltiin S-bonuskorttia, kun kävin Prismassa ja en ymmärtänyt, että pitää ostaa niin paljon, että osakkuusmaksu tulee kuitatuksi. Minä vain mietin niitä rahoja ja alennuksia mitä minulle palautetaan, kun ostan paljon. Ensin olin pettynyt ja lopetin kortin käytön, mutta sitten kun minulle selitettiin asia paremmin otin kortin takaisin käyttöön ja aloin saada bonusta ilman, että jouduin maksamaan mitään asiakasomistajuudesta. (N45Ecuador)

5.3 Talousasioissa

Haastatteluissa ilmeni, että kaikkein hankalinta maahanmuuttajien oli puhua avoimesti raha-asioistaan. Koin jopa, että kysymykseni tuntuivat tungettelevilta tai ehkäpä syyttäviltä. Tämä selittynee osaltaan sillä miten paljon julkisuudessa on käyty keskustelua sosiaalietuuksien myöntämisperusteista. Todellisuudessa yksikään haastattemistani ei kertonut elävänsä sosiaalietuuksilla vaan jokainen joko opiskeli ja sai opintorahaa tai työskenteli saaden palkkaa.

Kun tulin Suomeen, menin heti työvoimatoimistoon kysymään mitä minun pitää tehdä, kun olen juuri tullut maahan enkä osaa kieltä. He kertoivat ja selittivät heti kaiken mitä pitää tehdä ja ensimmäiset 2 vuotta sain kelalta työttömyyspäivärahaa. Sitä saadakseni opiskelin suomen kieltä ja kävin työharjoittelussa ja muilla kursseilla, jotka kuuluivat siihen kotouttamisohjelmaan. Siltä ajalta sain tukea mutta sitten minä lopetin sen, koska olin jo saanut työtä enkä halunnut saada vain rahaa, jos minä olen jo saamassa rahaa muualta. No, kyllähän melkein kaikki on saanut sellaista rahaa, jossakin vaiheessa. (N29Meksiko).

Jokainen oli maahan tullessaan ollut jonkin aikaa erilaisten tukien varassa, yksinkertaisesti siitä syystä etteivät osanneet kieltä saadakseen työtä. Kotouttamisjärjestelmämme sekä oleskelulupa prosessimme osaltaan ohjaavat kaikki muut kuin työperäiset maahanmuuttajat ensisijaisesti hakemaan sosiaalietuuksia. Lähes jokainen haastatelluista oli jossain vaiheessa saanut opintotukea, vanhempainrahaa tai työttömyyspäivärahaa. Tukien määrää ei koeta riittäväksi elämiseen, mutta niiden ymmärretään kuitenkin olevan paljon enemmän kuin mitä muut Euroopan Unionin maat tarjoavat maahanmuuttajille. Kysymys tuen riittävydestä elämiseen herätti hilpeyttä, mutta samalla omakohtaisen vertailu kohteen miettiminen saa arvostamaan pienikin rahallista panosta yhteiskunnan puolelta.

Silloin, kun muutin Suomeen, täällä ei ollut mitään palveluja suunnattu maahanmuuttajille. Minä en saanut työttömyysturvaa tai kielikoulutusta. Aluksi en myöskään saanut työskennellä, koska olin tilapäisellä oleskeluvalla. (N45Ecuador)

Hih, hih! Ei, ei ole (riittävä). 600 euroa kuussa ei riitä. Skotlannissa tilanne oli kyllä paljon vaikeampi eikä siellä ollut mitään sosiaaliturvaa vaan maahan muuttaessa jo jouduin allekirjoittamaan sopimuksen siitä, että en tule tarvitsemaan tai anomaan sosiaaliturvaa. (N29Meksiko).

Kysyttäessä yleisesti elintasosta ja mahdollisuuksista itsensä elättämiseen Suomessa työssä käyvät maahanmuuttajat kokivat poikkeuksetta pärjäävänsä paremmin Suomessa kuin kotimaassaan tai toisessa asuinmaassaan.

Suomessa kaikki onnistuu paremmin, jää enemmän rahaa käyttöön pakollisten kulujen jälkeen. Suomen sosiaaliturva helpottaa toimeentuloa. Esimerkiksi lasten kouluttamiseen sekä asumiseen meni huomattavasti enemmän rahaa Kaliforniassa. Meksikossa oli huonot palkat. Kaliforniassa oli hyvä palkka, mutta suuret kulut. (M36Meksiko)

Tyypillistä monikulttuurisissa parisuhteissa tuntuu olevan, että kumpikin puolisoista hoitaa itsenäisesti raha-asiansa. Esimerkiksi asuntoa ostettaessa pidetään tarkasti kiinni siitä, että kumpikin puolisoista vastaa tasapuolisesti yhtä suuresta osuudesta rahoituksesta, vaikka se ei välttämättä olisi kokonaisedullisin vaihtoehto pariskunnan taloutta ajatellen. Henkilökohtaisesti tämä herättää minussa ajatuksen siitä, että monikulttuurisessa parisuhteessa elävä suomalainen osapuoli suhtautuu liittonsa kestävyYTEEN varovaisemmin kuin vastaavassa kokonaan suomalaisessa parisuhteessa elävä henkilö. Monesti koetaan myös sosiaalista painetta oman suvun taholta ja halutaan näyttää, että ei elätetä avutonta maahanmuuttajapuolisoa vaan molemmat toimivat tasapuolisesti yhteisen talouden eteen.

Noin puolet haastattelemistani henkilöistä oli ottanut lainaa jossakin vaiheessa. Yleisimmin lainalla rahoitettiin auto ja asunto, mutta joillakin oli myös kulutusluottoa, lähinnä kodinkoneiden, elektroniikan ja matkojen rahoittamiseksi.

Pankkipalveluiden käyttäminen Suomessa on hyvin erilaista kuin useimmissa haasteltavieni kotimaista, mikä johtuu Suomessa hyvin pitkälle viedyistä sähköisistä palveluista.

Oli vaikea oppia käyttämään pankkipalveluita Suomessa. Minulla oli kotimaassani vain pankkitili, jonka äiti oli minulle avannut, mutta en käyttänyt sitä. Aloin ymmärtämään pankkikäytänteitä vasta, kun aloitin työt ja palkka piti maksaa pankkitilille. Ecuadorissa ei ollut pakko olla pankkitiliä, jotta voi tehdä töitä, sillä palkka maksettiin aina käteisellä. Vanhempani veivät aina osan palkasta pankkiin maksettuaan ensin kaikki laskut suoraan eri toimistoihin kuten sähkö-, puhelin- ja asunto-toimistoihin. Monesti matkataan pitkästi ja sitten jonotetaan, että saa maksaa laskunsa. Tosin siellä sitten aina tulee juteltua monien ihmisten kanssa. (N45Ecuador)

Meksikossa on tavallista, että nainen hoitaa talousasiat. Täällä on helppoa ja turvallista hoitaa raha-asioita sillä kaikki hoidetaan netissä. Meksikossa on vaarallista käydä pankissa nostamassa rahat ja maksaa käteisellä ostokset ja jopa laskuja eri toimistoihin. Tosin olen jo asunut 7 vuotta pois Meksikosta ja maa on sinä aikana muuttunut paljon. Kun tulin Suomeen, oli vaikea aluksi luottaa siihen, että netissä on turvallista hoitaa raha-asioita. Mieheni näytti minulle, että kun näen pienen lukomerkin koneella, se tarkoittaa, että vain minä voin nähdä suojatun yhteyden välittämät tiedot koneellani. Sitten uskoin, että nettipankin käyttö on turvallista. (N29Meksiko)

On myös hyvin yleistä, että Euroopassa asuva maahanmuuttaja tukee tai ainakin koee moraalista velvoitetta tukea kotimaassa asuvia perheenjäseniä taloudellisesti. Oman avioliittoni myötä minulle tuli tutuksi kantaa taloudellista velvoitetta miehen kuubalaisista sukulaisista ja edelleen, mieheni jo poismentyä, velvollisuuden tunne on voimakas. Lähetään rahaa harvemmin, mutta perinteeksi on muodostunut lähettää kohtalainen summa lähiomaisille (vanhemmat, tädit, sedät, serkut) jouluisin. Haastatteluissa kävi selkeästi ilmi, että toiseen Länsi-Euroopan maahan ei niinkään ole tapana lähettää säännöllistä taloudellista tukea vanhemmille tai muille perheenjäsenille.

En paitsi joululahjaksi tai muuksi lahjaksi silloin tällöin. Vanhempani tukivat minua 22 vuotta ja nyt minusta tuntuu, että nyt olisi minun vuoroni auttaa heitä. Ecuadorissa on aika huono eläke. (N45Ecuador)

En (tue perhettä taloudellisesti) vielä, koska minulla ei ole riittävän iso palkka. Perheeni ei myöskään ainakaan vielä odota, että lähettäisin heille rahaa. Voi olla, että tulevaisuudessa tuen, mutta en vielä ole edes puhunut miten mieheni siihen suhtautuisi. (N29Meksiko)

Kyllä, (lähetän rahaa äidilleni) joka toinen kuukausi, siskon kanssa vuorotellen. Äiti saa myös vanhustentukea 500 bahtia kuukaudessa eli 10 euroa. Lähetämme 300 euroa kuukaudessa äidille. Meidän kulttuurissa on tuettava vanhempia. Entinen mieheni lähettää edelleen rahaa joka toinen kuukausi siskoni miehen kanssa äidilleni. Avioliitossa lähdin mieheni mukaan ja mies sai vastuulleen myös huolehtia vanhemmistani. (N37Thaimaa)

Tietoisuus suomalaisesta kansaneläkejärjestelmästä on jokseenkin hyvä uussuomalaisten keskuudessa, mutta vapaaehtoisten eläkkeiden suhteen palvelun tarjoajilla olisi paljon parannettavaa tiedottamisessa ja markkinoinnissa. Ongelma näiden vapaaehtoisten vakuutusten ottamisessa on niiden voimakas sitovuus Suomeen tai ainakin suomalaiseen ansiotasoon ja eläkeikään. Opintojensa vuoksi maahan muuttaneet kokevat myös, että parempi tietoisuus Suomen lakisääteisestä eläkejärjestelmästä voisi toimia kannustimena työuran tekemiselle Suomessa opintojen päätyttyä.

Kyllä (ajattelen usein miten eläkkeeni muodostuu), olen myös ottanut vapaaehtoisen eläkevakuutuksen, että eläke riittäisi muuttaa takaisin Thaimaahan. (N37Thaimaa)

Saan joka tapauksessa työntekoajaltani Suomesta eläkettä, vaikka en jäisi tällä eläkkeelle. Minulla ei ole vapaa-ehtoista eläkettä. (M36Meksiko)

Ehkä pitäisi jo miettiä, mutta en tiedä olenko edes elossa 30 vuoden kulluttua. Ehkä tämä ei ole aikuinen ajatus, mutta minä elän nyt ja en ajattele niin pitkän ajan päähän. Äiti aina käskee säästämään raha eläkepäiviksi, mutta en vielä ole ajatellut sitä. Italiassa on samantyyppinen eläkejärjestelmä kuin Suomessa. (M32Italia)

Kyllä ja tunnen Suomen eläkelain. Lisäksi työskentelin jo Meksikossa ja sieltä tulee myös vähän eläkettä. Olen ajatellut hankkia eläkevakuutuksen. (N26Meksiko)

Tiedän jotain eläkejärjestelmästä ja minulla on jo vapaa-ehtoinen eläkevakuutus, koska näin mainoksen televisiossa ja aloin miettimään asiaa. Työeläke otteestani en vielä ymmärrä mitään. En ole huolissani omasta eläke toimeentulostani vaan lähinnä vanhempieni toimeentu-

lostaa, kun he pian jäävät eläkkeelle. Minusta tuntuu, että tulevaisuudessa voinkin auttaa heitä eläkepäivinä. Suomen eläketuloilla pärjäisin kyllä Meksikossa. Eläkejärjestelmä voi toimia kannustimena tehdä työura opintojen jälkeen Suomessa! (N29Meksiko)

5.4 Työssä

Maahanmuuttajien integroitumista Suomeen on tutkittu eniten juuri työelämän näkökulmasta. Tiedämme maahanmuuttajien sijoittumisesta työmarkkinoilla, että heidän työttömyytensä on kolminkertainen kantaväestöön verrattuna ja työmarkkina-asema on epävaka, erityisesti pakolaisilla. Maahanmuuttajanaisten asema työmarkkinoilla on heikompi kuin miesten. Työllisyys paranee ja sukupuolten väliset erot taasoittuvat maahanmuutosta kuluneen ajan kasvaessa. Erot eri maahanmuuttajaryhmien välillä ovat suuret. Maahanmuuttajat työllistyvät usein koulutustaan vastamattomiin töihin ja matalapalkka-aloille. Työmarkkinoilla on selkeitä viitteitä etnisestä lohkoutumisesta. (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009, 17.) Lähes poikkeuksetta työllistyminen on tapahtunut ystävän tai tuttavan välityksellä ja henkilökohtaisella suosituksella. Monilla maahanmuuttajilla on itselläänkin jo valmiiksi käsitys, että he ovat vaikeasti työllistettäviä.

Yhä useammin itsenäinen yrittäjyys on vaihtoehto työttömyydelle, mutta kansainvälisesti maahanmuuttajiemme yrittäjyys on vähäistä ja keskittynyt pääkaupunkiseudulle. (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009, 22.) Maahanmuuttajia kannustetaan myös Keski-Suomessa työllistämään itsensä uusien liikeideoidensa kautta yrittäjinä. Suomessa myös maahanmuuttajan on suhteellisen vaivatonta perustaa yritys mm. Luotsipalveluiden avustuksella ja saada rahoitusta mm. Finnveralta ja ELY-keskukselta. Ongelmalliseksi muodostuu verkostojen puuttumisen ja toimintaympäristön tuntemattomuuden vuoksi, yrityksen hengissä pitäminen. Yritysten alkuvuosien toimintaa tulisi tukea ja seurata paremmin ja sitä kautta varmistaa yhteiskunnan tukien kannattavuus ja tuottavuus.

Ensin opiskelin vuoden suomenkieltä ja kulttuuria, minkä jälkeen olin 4 vuotta työssä, jossa innostuin koneistajan ammattitutkinnosta. Lähdin siis opiskelemaan ja nyt olen ollut takaisin työelämässä useamman vuoden. Olen tyytyväinen, sillä olen oppinut uuden ammatin, joka on niin erilaista. Työni on tosi mukava, kun yhdestä ruuvista voi tehdä vaikka lentokoneen. Haluan edetä sorvikoneen käyttäjästä työstökoneen käyttäjäksi. Ammattini antaa myös mahdollisuuden työntekoon ulkomailla koska ainoa ero koneenkäytössä muualla on mittajärjestelmä. (M36Meksiko)

Yhden meksikolaisen ystävän välityksellä löysin työn. Aiemmasta työstäni jäin pois 1 vuoden kuluttua YT-neuvottelujen yhteydessä, se oli kova shokki. Uudessa työssäni siivoan ja olen tuotannossa, vuosi meni ennen kuin työ vakiintui ja opin kaikki tehtävät. Olen myös ajatellut, että kouluttautuisin ammattiin, mutta se on vain haaveilua. (N45Ecuador)

Minulle tarjottiin työtä, koska JAMK:ssa olivat kuulleet minusta. En ole tyytyväinen siihen, että suomenkieleni on kovin heikko ja se vaikeuttaa kommunikointia työssä. Yritän opiskella lisää kieltä viihtyäkseni paremmin. (N26Meksiko)

Nyt etsin töitä MOL sivuilta ja olen laittanut varmasti 50 - 100 hakemusta elintarviketyöhön sekä varastotöihin sillä niistä minulla on kokemusta. En (ole tyytyväinen tilanteeseen) mutta odotellaan, vaikka helppoa ei ole. Haluaisin työskennellä Suomessa, koska se olisi minulle saavutus sillä olen ollut jonkin aikaa jo Suomessa ja olisi hyvä päästä näkemään millainen työelämä täällä on. Olen nyt valmis työskentelemään Suomessa. (M32Italia)

Kysyin työharjoittelu paikkaa työelämävalmennuksen innoittamana Puttipajasta. Koska olen ulkomaalainen, ajattelin, että harjoittelupaikka 3 kk olisi mahdollinen saada, mutta työtä ei varmasti annettaisi. Olin kolme vuotta yrittäjänä ja mieheni auttoi paperitöissä. Minulla oli myymälä nimeltä Ruoka ja viinitarvike, myimme kahvipapuja, teetä ja tarvikkeita sekä aasialaista ruokaa. Eron jälkeen olin ravintolatyöntekijänä. En pitänyt siellä työskentelystä. Omistaja oli thaimaalainen. En kuitenkaan halunnut tehdä iltatyötä, koska minulla ei ollut aikaa lapselle. Työ oli muuten ok, mutta työolot eivät olleet kuten Suomessa yleensä. Thaimaalainen työkulttuuri ei sovi tänne ja otin lopputilin, koska se ei mielestäni sovi. (N37Thaimaa)

5.5 Vapaa-aikana ja harrastuksissa

Maahanmuuttajat käyttävät paljon vapaa-aikaansa erilaisten sähköisten medioiden parissa. Tähän lienee syynä se, että Internet mahdollistaa mielekkään toimimisen omalla kielellä. Yhteiskunnalliset asiat lähiympäristöstä jäävät usein maailmalla ja omassa maassa ajankohtaisten asioiden varjoon, koska Suomen tapahtumista on kieliongelmiin vuoksi vaikea saada ajantasaista tietoa.

Internetin aiheuttama riippuvuus keskustelu mietityttää henkilökohtaisesti, koska käytän sosiaalisia medioita niin paljon. Se on kuitenkin ainoa tapa jolla voin olla yhteydessä läheisiini kaukana. Facebook on vaikuttanut myös omaan käyttäytymiseeni siten, että en enää kysy kenenkään kuulumisia vaan luen heidän seinäänsä. Siksi poistin oman seinäni, jotta ihmiset oikeasti kysyisivät mitä minulle kuuluu. (N26Meksiko)

Moni maahanmuuttaja on oppinut harrastuneisuusluonteisen lukemiskulttuurin vasta Suomessa omien opintojen tai lasten syntymisen myötä. Mika Waltari on odotetusti tunnetuin kirjailijamme maahanmuuttajien keskuudessa. Myös Muumit ja Kalevala tunnettiin hyvin. Tunnettuus on selkeästi yhteydessä siihen, kuinka usealle eri kielelle kirjoja on käännetty. Suomalainen kirjastojärjestelmä saa myös paljon hyvää palautetta sekä tunnustusta laajasta erikielisestä romaanitarjonnasta.

Luen lapsille espanjankielisiä kirjoja, minulle ei luettu lapsena. Kaipasin sitä, että minulle olisi luettu lapsena. Itse en lue kirjoja. (M36Meksiko)

Suosikkini on Mika Waltari. Aluksi en tiennyt, että hän on suomalainen, vaan luulin, että hän on yhdysvaltalainen. Luin Sinuhen Ecuadorissa. Kirja oli niin jännittävä, että en malttanut lukea edes kokeisiin. (N45Ecuador)

Arjen kuluttajakellossa kävi ilmi, että uussuomalaiset tuntevat usein itsensä surullisiksi tai ärtyneiksi kohdatessaan kantasuomalaisia vapaa-ajallaan. Tutuksi tulleiden työkavereiden kanssa viihdytään ja nautitaan yhdessä olost, mutta ennakkoluuloiset tuntemattomat saavat yleistyksillään ja käsityksillään maahanmuuttajataustaiset tuntemaan olonsa epämukavaksi.

Turussa eräs nainen kysyi minulta kerran olemmeko naimisissa mieheni kanssa. Vastasin kyllä. Seuraava kysymys oli, onko minulla töitä. Vastasin taas myöntävästi. Siihen hän totesi, että hänestä on epäoikeudenmukaista, että minä olen naimisissa ja töissä ja hän on sinkku ja työtön omassa maassaan. Sanoin hänelle, että Meksikossa hän olisi prinsessa ja pian naimisissa ja töissä. Hänestä se ei ollut hauskaa vaan hän takerui siihen, että en saisi nauttia elämästäni Suomessa. (N26Meksiko)

Mediakäyttäytyminen tuli selvimmin esille arjen kuluttaja kellossa. Yllättävän moni seuraa pääsääntöisesti suomalaisia televisiokanavia, lähinnä siksi, että television kateluun käytettävissä olevaa aikaa ei koeta maksukanavien hinnan arvoiseksi. Kun Suomen pääuutislähetysistä saa lähialueen ajankohtaiset uutiset sekä ensitiedon maailman tapahtumista, etsivät uussuomalaiset tarkemmat tiedot tapahtumista joko BBC-uutisista tai Internetistä. Suomalaiset uutislähetykset koetaan vakavampina eikä niin viihteellisinä ja ehkä siksi jopa luotettavampina, kuin Etelä - Eurooppalaiset tai Amerikkalaiset lähetykset.

Lehdistä saan lähialueen tietoja, tv:stä Suomen ja netistä tai BBC:ltä muusta maailmasta ja Italiasta. Uutiset Italiassa ovat erilaiset kulttuurieron vuoksi. Haitin maanjäristyksen (uutisointi kosketi minua). Seurasin sitä sekä televisiosta, että netistä. Viime vuonna oli maanjäristys Italiassa ja kuulin siitä Suomen uutisissa – se oli aika lähellä kotiani joten huolestuin ja etsin lisätietoa netistä. (M32Italia)

6 POHDINTA

Keskeisiä kysymyksiä työssäni olivat: Milloin maahanmuuttaja lakkaa olemasta maahanmuuttaja, muukalainen maassa, jossa on viettänyt suurimman osan elämästään? Tunteeko ulkoisesti erilainen koskaan olevansa osa yhteiskuntaamme? Milloin on ansainnut tasapuolisen kohtelun väestön keskuudessa?

Uussuomalainen

Maahanmuuttajataustaiset haastateltavani olivat viettäneet Suomessa jopa suuremman osan elämästään, kuin alkuperämaassaan ja yhtä lukuun ottamatta, jokainen oli asunut suurimman osan aikuisiästään Suomessa. Useimmilla oli Suomessa hankittu koulutus ja Suomessa syntyneet lapset. Silti he kokivat yhä olevansa maassamme vieraita, maahanmuuttajia. Sillä, mitä sanaa Suomeen pysyvästi tulleista siirtolaisista käytetään, ei monen mielestä liene olevan suurta merkitystä. Mielestäni olisi kuitenkin syytä harkita henkilön aseman maassamme tarkemmin määrittelevään uussuomalainen sanan käyttöön ottoa puhuttaessa tänne vakituisesti asettuneista maahanmuuttajataustaisista henkilöistä. Esimerkkinä kansojen sulatusuuni Yhdysvallat, jossa ei maahanmuuttajasta käytetä ikuisesti (tai juuri missään vaiheessa) sanaa immigrant, vaan he ovat Amerikan yhdysvaltalaisia välittömästi oleskeluluvan saatuaan. Tähän vaikuttaa varmasti se, että etnisten taustojen kirjo on niin laaja, että käytännössä on täysin mahdotonta pelkän ulkonäön perusteella todeta, onko henkilö maahanmuuttaja vai syntyperäinen yhdysvaltalainen. Tämä johtaakin ajatukseen, että määrittelemällä henkilöä sanalla maahanmuuttaja viitataan suoraan hänen valtaväestöstä poikkeavaan ulkonäköönsä. Näin ollen voidaan päätellä sanan maahanmuuttaja olevan rasistinen. Julkisessa keskustelussa esimerkiksi Suomen kansalaisuus ei ole välttämättä sama asia kuin suomalaisuus. Lepolan mukaan suomalaisuuden käsite on sidoksissa kansalliseen pohjaan, ja maahanmuuttajat jäävät käsitteen ulkopuolelle. Lepola kysyy, onko sanaa, joka kattaa kaikki Suomen asukkaat. Sellaiseksi hän esitti vuosituhaten alussa sanaa 'suomenmaalainen'. (Lepola 2000.) Uussuomalainen sanaa on käytetty lähinnä poliittisissa piireissä jo vuodesta 2004 lähtien, mutta se ei ole muodostunut vakiintuneeksi sanaksi, mikä johtuu monista sanaan yhdistetystä ristiriitaisesta mielipiteestä.

Omaiskotouttaja

Suomalaisilla maahanmuuttajien lähiomaisilla ja ystävillä on merkittävä rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa, mutta tämä käyttövara on toistaiseksi yhteiskunnallisissa kotouttamispalveluissamme jätetty systemaattisesti hyödyntämättä.

Monikulttuuriset avioliitot ovat myös Suomessa lisääntyneet nopeasti, mutta niitä on tutkittu meillä vielä hyvin vähän. Laadullisin menetelmin tutkimusta on tehty mm. thaimaalaisista naisista ja heidän kanssaan avioituneista miehistä (Sirkkilä 2005), samoin kuin suomalaismiesten ja venäläisnaisten liitoista (Jäppinen 2007.) Muita ryhmiä sitä vastoin on tutkittu vähän tai ei lainkaan. Kantaväestöön kuuluvien kanssa avioituvilla maahanmuuttajilla on se etu, että yhteiskunnan ja toimintaympäristön tunteva puoliso voi tukea kotoutumisessa ja auttaa hankkimaan tietoa ja palvelua. Usein maahan tullut puoliso, sukulaiset ja yhteiskunta odottavat suomalaispuolisolta paljon tukea ja apua kotoutumisen alussa, jolloin puoliset eivät ole täysin tasavertaisia aikuisia. Toisaalta näissä liitoissa on usein myös erityisiä riskejä perheenjäsenten hyvinvoinnille (avioerojen yleisyys, huoltajuuskiistat, lähisuhdeväkivalta). (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009, 3917.)

13- vuotta monikansallisessa avioliitossa eläneenä sekä 18- vuotta maahanmuuttajia kotoutumisessa vapaaehtoisesti ja järjestäytymättä auttaneena olen alkanut pohtia *omaiskotouttaja* nimikkeen käyttöönoton ehdottamista virallisille tahoille. Suomesahan on varsin pitkään puhuttu omaishoitajista silloin, kun perheenjäsen hoitaa tai avustaa kotona asuvaa terveytensä tai ikänsä vuoksi tukea tarvitsevaa perheenjäsentä. Ehdotukseni mukaisesti voitaisiin käyttöön ottaa käsite omaiskotouttaja puhuttaessa maahanmuuttajataustaisen henkilön kantaväestöön kuuluvasta puolisosta. Omaishoitajalle maksetaan tietyin perustein tukea tai muuten huomioidaan hänelle tästä toiminnasta koituva työtaakka. Omaiskotouttajien tukemiseksi voitaisiin ajatella vastaavanlaista tukijärjestelmää. Lisäksi omaiskotouttajille voisi perustaa myös etujärjestön, jossa vertaisten kanssa voisi vaihtaa tietoja ja taitoja sekä antaa tukea vaikeissa elämäntilanteissa, joita monikansallisissa ihmissuhteissa tulee vastaan keskimääräistä enemmän, kuin kantaväestön välisissä ihmissuhteissa. Ryhmässä voitaisiin ylläpitää tietoisuutta ajantasaisesta lainsäädännöstä ja järjestää yhteistyöiltoja erilaisten harrastepiirien ja yritysten palvelujen puitteissa ja sisäasianministeriöltä voisi tähän toimintaan hakea hankerahoitusta esim. kotouttamisrahastosta. Nykytilanteessa ainoastaan ulkomailta adoptoivat perheet saavat koulutusta ja tukea maahanmuuttajalapsensa vastaanottamiseksi ja kotouttamiseksi. Heille tämä kotimainen

ja kansainvälinen perehdyttäminen, joka on kestoaltaan 1 – 2 vuotta, on itse asiassa edellytys lapsen adoptioluvan saamiseksi.

Sektoritutkimuksen neuvottelukunta on vuonna 2009 todennut, että jatkossa tarvitaan tutkimustietoa erilaisten monikulttuuristen perheiden arjesta ja kulttuurierojen ratkomisesta. Myös hyvinvoinnin ja sosiaalialan ammattilaiset tarvitsevat välineitä monikulttuuristen perheiden tukemiseen. (Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 2009, 39.)

Saavatko maahanmuuttajat riittävästi ajankohtaista tietoa sekä yleistä kansalaistaitojen ohjausta? Mistä informaatiota saadaan tai hankitaan? Itse yllätyin positiivisesti siitä, että ennako-odotuksistani poiketen lähes jokainen haastateltava kertoi seuraavansa päivän suomenkielisiä tv-uutisia ja ainakin selailevansa paikallista sanomalehteä. Toki edelleen tärkeimmistä uutisista haetaan lisätietoja oman tai englanninkielen uutislähetysten ja verkkopalveluista. Huolestuttavaa on se, että uussuomalaiset ovat kansalaistaitojen hallinnan osalta jopa huonommassa asemassa kuin lapset. Moni uussuomalainen on jäänyt täysin kotouttamispalvelujen ulkopuolelle ja opettelee edelleen usean Suomessa vietetyn vuoden jälkeen maan tapoja. Yritysmailman olisi syytä havahtua uussuomalaisten kasvavaan asiakaspotentiaaliin ja tarjota vaikkapa asiakasomistaja etuina kansalaistaitoja edistäviä kursseja ja tapahtumia. Lisäksi palveluntuottajien materiaalissa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että julkaisut ovat kaikkien ymmärrettävissä ja tiivistettyjä selkokielisiä materiaaleja tulisi tuottaa enemmän perusjulkaisujen rinnalle. Julkisin varoin annettava opastus ei selvästikään ole riittävää vaan sen ohelle on tarjottava aktiivisesti kolmannen sektorin toimijoiden palveluratkaisuja ja tätä toimintaa tulisi tukea erilaisin hankerahoituksin sekä yhteismarkkinoinnin keinoin.

Yrittäjyys

Kolmantena asiakokonaisuutena pohdittavakseni nousee yrittäjyys. Yrittäjyys siksi, että työn tekeminen on yksi jokaisen ihmisen perustarpeista. Uussuomalaisten työl-

listymisen on jo useasti todettu olevan vaikeampaa kuin kantaväestön. Yhteiskunnassamme kannustetaan yrittäjyyteen, ja monelle uussuomalaiselle se onkin ainoa tapa työllistyä. Usein uussuomalainen yrittäjä mielletään kebab-pizzeria yrittäjäksi, mutta se ei kuitenkaan ole varsinaisesti uussuomalaisten yrittäjien perustoimiala. Uussuomalaisilla on paljon tuoreita ja toimintaympäristöämme virkistäviä liikeideoita. Tätä kuvaa jo se, että heidän on suhteellisen helppoa saada starttirahaa ja lainoitusta yritystoiminnan aloittamiseksi. Yrittäjän ei tarvitse edes osata suomen kieltä, vaikka usein esim. siivoustyöhön se on ehdoton edellytys. Olen kuitenkin havainnut, että uussuomalaisten yritysten on vaikea selvittää hengissä ensimmäiset kaksi kriittistä toimintavuottaan. Uussuomalainen yrittäjä on, kuten arjen hallinnassaan, myös yrittäjänä lapsen asemassa. Huonosti toimintaympäristön tuntevana ja kieleemme hallitsevana hänen hyviäkään ideoita ei usein oteta vakavasti. Puuttuvat verkostot ja yhteistyökumppanit hidastavat ja jopa estävät yrityksen kannattavan toiminnan. Tässä on mahdollisuus myös uudentalaiselle yritystoiminnalle, enkä pidä mahdottomana ajatuksena perustaa uussuomalaisten yrittäjien tukemiseen ja avustamiseen keskittyvää konsulttitoimistoa. Näin voisin tarjota maahanmuuttopalveluja alueemme yrityksille ja edistää yksittäisten maahanmuuttajien integroitumista Keski-Suomeen.

Tärkeimpänä esille nousi kuitenkin toive siitä, että suomalaisen arkeen mahtuisi monenlaisia tapoja toimia eli suvaitsevaisuutta jokapäiväiseen elämään. Tästä kirjoittaa myös päivän Helsingin Sanomissa Umayya Abu-Hanna, joka jätti Suomen viitisen vuotta sitten koettuaan monenlaista eriarvoistamista kantaväestön taholta. Hän ehti viettää 30 vuotta Suomessa. Omasta mielestään hän on suomalaistunut, mutta erilainen ulkonäkö saa kantaväestön kohtelemaan häntä aina kuin maahanmuuttajaa. Abu-Hanna kokee suomalaisessa yhteiskunnassa ajateltavan lähtökohtaisesti, että erilaisuus on hierarkkista ja koska erilaisuus luo eri-arvoisuutta, sitä vastaan pitää taistella. Tasa-arvo taas syntyy samanlaisuudesta, ja siksi pitää integroida ja kotouttaa. Olisi päästävä kaunopuheisuudesta oikeaan tasa-arvoiseen yhdessä elämiseen, ja asioista pitäisi puhua niiden oikeilla nimillä eikä poliittisesti korrektisti. (Abu-Hanna 2012.)

LÄHTEET

Abu-Hanna, U. 2012 Lottovoitto jäi lunastamatta. Helsingin Sanomat 30.12.2012.

Alitolppa-Niitamo, A. 2004. Perheen merkitys nuoren kotoutumisessa. Raportissa Perheen yhdistämisseminaari, Suomen Punainen Risti. Säätytalo, Helsinki. Viitattu 2.9.2009. http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/14804/file/perheen-yhdistamisseminaari2004.pdf.

Arajärvi, P. 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Ekholm, E. & Salokangas, M. 2008. Puhumalla paras. Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Viitattu 2.9.2009
[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/7B320EC58B779A73C225742F003F85CD/\\$file/012008.pdf.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/7B320EC58B779A73C225742F003F85CD/$file/012008.pdf.pdf).

Etnisten suhteiden neuvottelukunta. 2005. Kala kuivalla maalla. Kotoutuminen maahanmuuttajan näkökulmasta. Työhallinnon julkaisu 344. Helsinki: Työministeriö. Viitattu 2.9.2009.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj344.pdf.

Forsander, A., Raunio, M., Salmenhaara, P. & Helander, M. 2004. Sykettä ja suvaitsevaisuutta - Globaalin osaamisen kansalliset rajat. Helsinki: Edita. Viitattu 2.9.2009.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/cf0d38004a177825af84ef3d8d1d4668/sykeTAI_TTO.pdf?MOD=AJPERES.

Heikkilä, E. 2008. Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuustutkimuksia A 30. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Viitattu 2.9.2009.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2008/12/SET_U_tutkijatapaaminen_041208_materiaalit/C1_Heikkila.pdf.

Helander, M. 1999 Publications on Ethnic Relations in Finland 1991-1996. SSKH Reports and Discussion Papers 1/99. Helsinki.

Ihmisoikeudet. n.d. Oppia ihmisyydestä. Maahanmuuttajat. Viitattu 25.12.2012.
<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=maahanmuuttajat>

Jäppinen, M. 2007. Maahanmuuttajuus, arki ja palvelutarpeet. Venäläistaustaisten lapsiperheiden vanhempien kokemuksia suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Teok-

sessä M. Jäppinen, J. Hurtig & M. Törrönen (toim.) Arjen polkuja ja kohtaamisia. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat ja palvelujärjestelmä Suomessa. Empathos – ehkäisevää työtä lasten ja perheiden kanssa Suomen ja Venäjän raja-alueella. EAKR-projekti, HY Koulutus – ja kehittämiskeskus Palmenia, Kotka.
http://hykotka.helsinki.fi/empathos/Empathos_final.pdf. Viitattu 2.9.2009.

Jääskeläinen, N. 2004. Oma äidinkieli opetuksen tukena ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Maahanmuuttajat ammattia oppimassa? Toim. U. Aunola. Helsinki: Studio Viiva, 36–48.

Kolmas sektori. n.d. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Viitattu 8.6.2010.
<http://www.kolmassektori.net/kolmas.htm>.

Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2008 – 2011. 2007. Helsinki: Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus.

Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi: Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.

Maahanmuuton vuosikatsaus 2011. 2012. Viitattu 21.12.2012
http://www.migri.fi/download/34214_maahanmuutto_2011_tilastokatsaus.pdf

Monikulttuurikeskus Gloria. 2012. Monikulttuurikeskus Glorian esittely. Viitattu 25.1.2012. <http://www.monikulttuurikeskus-gloria.fi/portal/index.php/fi/>.

Punainenristi. n.d. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto. Viitattu 27.12.2012. <http://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto/kysymyksiä>

Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla Osaaminen, työ ja hyvinvointi -jaoston esiselvitysraportti. Helsinki: Opetusministeriö.

Sirkkilä, H. 2005. Arjen ongelmat suomalais-thaimaalaisissa parisuhteissa Teoksessa E. Heikkilä. (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina – vuoden 2005 seminaariraportti. Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 11. Viitattu 2.9.2009.
<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports11.pdf>.

Solatie, J. 1997. Tutki ja tiedä – Kvalitatiivisen markkinointitutkimuksen käsikirja. Mainostajien liitto. Vaasa: Ykkös-Offset

Tanskanen, S. & Härkönen, S. 2004. Monikulttuurisen ohjauksen haasteita. Teoksessa Maahanmuuttajat ammattia oppimassa? Toim. U. Aunola. Helsinki: Studio Viiva, 76-84.

Tilastokeskus: StatFin-tilastopalvelu. Viitattu 25.12.2012
http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/databasetree_fi.asp

Wilhelmsson, N. 2004. Oppilaitosten kulttuuri ja maahanmuuttajat. Teoksessa Maahanmuuttajat ammattia oppimassa? Toim. U. Aunola. Helsinki: Studio Viiva, 36–48.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

1. Taustatiedot

Ikä
Koulutus
Ammatti
Työmarkkina-asema
Puoliso ja hänen etninen taustansa
Mahdollisten lasten syntymävuodet
Suomeen muuttovuosi
Asumishistoria

2. Koti

Mikä on kotisi? Onko niitä yksi tai useampi?
Kotityöt, mitä ne ovat?
Miten ne jaetaan?
Mitä teet mielelläsi ja mitä et niin mielelläsi?
Pitäisikö kotityöt mielestäsi jakaa tasan?
Ekologisuus kodissasi? Kierrätys, jätteenlajittelu?
Tunnetko naapurisi? Naapureiden vaikutus oloosi kotona?
Syöminen
Valmistetaanko kotonasi kotimaasi herkkuja? Mistä saat aineet?
Mikä merkitys ruoalla ja syömisellä on arjessasi?
Nautintoaineet
Tupakoidaanko kotonasi?
Käytetäänkö alkoholia?
Suhtautumisesi huumaaviin aineisiin?
Kuluuko sinulta mielestäsi liikaa aikaa/rahaa johonkin nautintoaineeseen liittyviin tilanteisiin?

3. Työ

Mitä polkuja olet päätenyt nykyiseen ammattiisi ja työhösi? Oletko tyytyväinen tilanteeseen?
Mitä tulevaisuuden suunnitelmia ja haaveita sinulla on työelämän suhteen?
Onko sinulla oma tai työsuhde auto?

4. Raha

Mistä tulosi muodostuvat?
Mistä menosi muodostuvat?
Tuetko ulkomaille asuvia sukulaisiasi?
Riittävätkö rahasi?
Hoidatko itse omat raha-asiasi?
Pystytkö säästämään? Haluatko säästää ja jos niin mihin?
Ajatteletko koskaan mistä eläkkeesi muodostuu?

Miten olet varautunut odottamattomiin muutoksiin elämäntilanteessasi taloudellisesti?

Onko toimeentulosi Suomessa helpompaa tai runsaampaa, kuin kotimaassasi?

Voitko itse vaikuttaa toimeentulosi enemmän tai vähemmän Suomessa?

Onko sinulla lainaa? Kuinka suuren osan tuloistasi käytät lainojen lyhentämiseen?

Lottoatko? Pelaatko raha-automaateilla? Totoatko? Käytkö Casinolla? Ostatko arpoja? Kulutatko mielestäsi liikaa rahaa/aikaa peleihin?

5. Media (vrt. Kotimaassa ja Suomessa)

Onko sinulla TV ja mitä katsot televisiosta?

Tilaatko lehtiä ja mitä lehtiä luet?

Mitä kirjoja luet? Mitä lukeminen sinulle merkitsee? Mistä saat kirjoja?

Miten seuraat uutisia? (Kotimaan, Suomen, kansainvälisiä)

Mistä saat tietoa asuinympäristösi ajankohtaisista asioista?

Onko kotonasi tietokone? Miten käytät sitä arjessasi? Onko se vaikuttanut perhe-elämääsi tai sosiaalisiin suhteisiisi?

Onko sinulla lanka-puhelin, kännykkä, skype? Miten käytät puhelinta arjessasi?

Millainen mediakertomus on koskettanut sinua viime aikoina?

6. Ostokset

Lähikauppa, erikoiskauppa vai automarket?

Omistatko kanta-asiakaskortteja? Mitä, miksi?

Ostatko postimyyynnistä? Mitä, miksi?

Ostatko netistä? Mitä, miksi?

Käytkö kotimyyntikutsuilla? Millä, miksi?

Millaisia hyödykkeitä kaipaat Suomen markkinoille?

Maksatko pääsääntöisesti ostokset käteisellä, kv. luottokortilla, osamaksulla, nettipankilla, kulutusluottokortilla, postiennakolla...?

Liite 2. Arjen kuluttajakello

Ohjeet

- Merkitse kellolle eilisen päivän tapahtumat
- Lisää seuraavat merkinnät
  - Päivän paras hetki = P, miksi
  - Päivän huonoin hetki = H, miksi
  - Tunsitko itsesi muukalaiseksi = M
  - Tunsitko itsesi suomalaiseksi = S
  - Olit ärtynyt, riitelit tai jouduit neuvottelemaan = ⚡
    - kuvaile tilanne tarkemmin omin sanoin

28.12.2012

Pieta Alvarez/JAMK

Ohjeet

- Tilanteet jotka sujuivat rutiinilla = R
- Olit yksin = Y
  - Oliko yksinäisyys hyvää 😊 vai surullista ☹️?
- Tunsitko itsesi ikävystyneeksi = I
- Merkitse keitä tapasit, kenen kanssa olit, liikutko ihmisten keskellä
- Merkitse tapahtumat jotka saivat olosi tuntumaan hyvältä 😊 tai huonolta ☹️. Miksi?

28.12.2012

Pieta Alvarez/JAMK

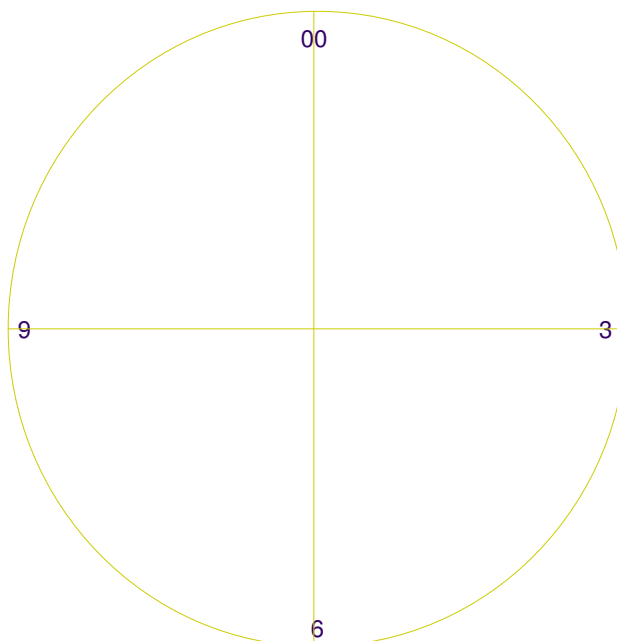
Kulutuskohdat

- Merkitse kellotaululle kohdat, joissa toimit kuluttajana = K Oliko kokemus hyvä 😊 vai huono ☹️.
- Merkitse missä käsittelit rahaa = €
- Jos kulutukseen liitty jokin myymälä, pankki, laitos, media tmv. kirjoita sen nimi.
  - Kerrotko millainen kuluttajakokemuksesi oli
  - Miten se mahdollisesti eroaa sinulle totutusta

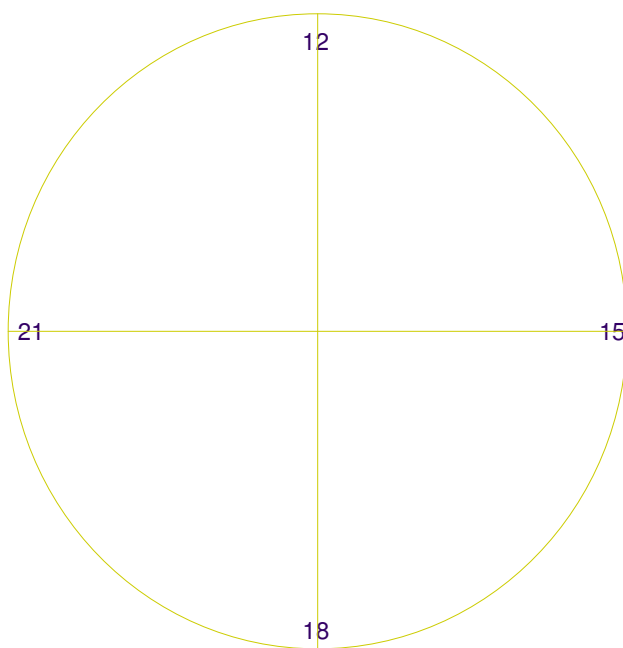
28.12.2012

Pieta Alvarez/JAMK

28.12.2012

Pieta Alvarez/JAMK

28.12.2012

Pieta Alvarez/JAMK